

**Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická**

**Volný čas žen na mateřské a rodičovské dovolené na
Rychnovsku**

Markéta Pavlová

**Bakalářská práce
2009**

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra sociálních věd
Akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Markéta PAVLOVÁ**

Studijní program: **B6703 Sociologie**

Studijní obor: **Sociologie**

Název tématu: **Volný čas žen na mateřské a rodičovské dovolené na Rychnovsku**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je zjistit, jak tráví ženy z Rychnova nad Kněžnou a jeho okolí volný čas v době, kdy jsou na mateřské a rodičovské dovolené. Práce bude založena na kompilaci odborné literatury a zpracování zjištěných údajů z polostandardizovaných rozhovorů.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- Doležalová, H. a Polcarová, E. (2006). Nápady pro maminky na mateřské dovolené. Praha: Portál
- Duffková, J. (2007). Sociologie životního stylu. Praha: Policejní akademie České republiky
- Hamplová, D. (2007). Děti na psí knížku? Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR
- Giddens, A. (2005). Sociologie. Praha: Argo
- Maříková, H. (2000). Proměny současné české rodiny. Praha: Sociologické nakladatelství SLON
- Možný, I. (2006). Rodina a společnost. Praha: Sociologické nakladatelství SLON
- Možný, I. (2002). Sociologie rodiny. Praha: Sociologické nakladatelství SLON
- Selucký, R. (1966). Člověk a jeho volný čas. Praha: Československý spisovatel
- Singly, F. D. (1999). Sociologie současné rodiny. Praha: Portál
- Veselá, J. (1999). Základy sociologie volného času. Pardubice: Univerzita Pardubice

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Petr Pabian, Th.D.
Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: 30. dubna 2008

Termín odevzdání bakalářské práce: 31. března 2009

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Livia Šavelková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2008

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Rychnově nad Kněžnou dne 07.03.2009

.....
Markéta Pavlová

Ráda bych poděkovala Mgr. Petrovi Pabianovi, Th.D. za odborné konzultace a čas, který mé práci věnoval, a za jeho užitečné rady a doporučení. Dále bych chtěla poděkovat rodině, která mi umožnila studovat a poskytla mi prostor k učení i psaní bakalářské práce.

ANOTACE

Tato bakalářská práce nazvaná „Volný čas žen na mateřské a rodičovské dovolené na Rychnovsku“ se zabývá volným časem žen na mateřské a rodičovské dovolené. Výzkum je zaměřen na oblast Rychnova nad Kněžnou, byla zvolena metoda polostandardizovaných rozhovorů. Cílem bylo zjistit, kolik volného času mají a jak jej tráví, jak jim v tom jejich okolí pomáhá, co je pro ně nejobtížnější, v čem naopak nevidí žádný problém. Jim položené otázky se také týkají jejich mateřství a rodičovství, které s tímto tématem souvisí.

KLÍČOVÁ SLOVA

rodina; mateřství; rodičovství; volný čas; polostandardizovaný rozhovor

---

ANNOTATION

This bachelor thesis called “Women’s free time on the maternity and parental leave in the Rychnov nad Kněžnou and area around it“ deals with free time of women on maternity leave. The research is aimed at the area of Rychnov nad Kněžnou. The method of semi-standardized interviews was used. The aim was to find out how much free time the women on maternity leave have, how they spend the time, how their environment helps them, what the most difficult thing is and, on the contrary, what no problem for them is. The questions also deal with their motherhood and parenthood which are related to this topic.

KEYWORDS

family; motherhood; parenthood; free time; semi-standardized interview

OBSAH

ÚVOD.....	10
1. RODINA	11
1.1. Vymezení pojmu.....	11
1.2. Funkce rodiny	12
1.3. Rodina v minulosti.....	14
2. ROLE V RODINĚ	15
2.1. Ženská role.....	15
2.1.1. Mateřství	17
2.1.2. Svobodná matka.....	17
2.2. Mužská role.....	18
2.3. Role příbuzných.....	20
3. MATEŘSKÁ DOVOLENÁ	21
3.1. Vymezení pojmu.....	21
3.2. Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství.....	21
3.3. Peněžitá pomoc v mateřství /PPM.....	22
3.4. Porodné	22
4. RODIČOVSKÁ DOVOLENÁ.....	23
4.1. Vymezení pojmu.....	23
4.2. Rodičovský příspěvek.....	23
5. MATEŘSKÁ CENTRA	24
5.1. Úvod k mateřským centrům.....	24
5.2. Definice mateřských center	24
5.3. Hlavní cíle mateřských center.....	25
5.4. Co mateřská centra nabízejí.....	25
5.5. Mateřská centra v okrese Rychnov nad Kněžnou.....	26
5.5.1. MC Jája Rychnov nad Kněžnou	26
5.5.2. MC Ratolest Týniště nad Orlicí.....	27

5.5.3.	MC Rampušáček Rokytnice v Orlických horách	28
5.5.4.	MC Hastrmánek Dobruška	29
5.5.5.	Občanské sdružení Brouček Solnice.....	30
6.	VOLNÝ ČAS	31
6.1.	Co je volný čas.....	31
6.2.	Volný čas a rodina	33
6.3.	Volný čas matek s dětmi	34
7.	VLASTNÍ VÝZKUM	35
7.1.	Metodologie výzkumu	35
7.2.	Rozhovory s matkami	36
7.3.	Shrnutí.....	45
	ZÁVĚR	47
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	48
	SEZNAM FOTOGRAFIÍ.....	51
	SEZNAM PŘÍLOH.....	52

„Žena má sílu, kterou dokáže ohromit muže.

Dokáže řešit problémy a též nést těžká břemena.

Přináší štěstí, lásku a myšlenky.

Usmívá se, když se cítí dobře, ale i špatně a nepříjemně.

Zpívá, když jí je do breku;

pláče, když je šťastná a směje se, když je vystrašená...

Bojuje za to, v co věří.

Postaví se proti nespravedlnosti.

Neřekne „ne“ na otázku, když může dát lepší odpověď.

Neřekne „nevím“, když ví o jednodušší možnosti.

Obětuje se pro štěstí své rodiny.

Vezme svého přítele k doktorovi, jestliže se obává o jeho zdraví.

Její láska je neomezená.

Jen ona ví, že polibek a obětí může vyléčit zlomené srdce...

ÚVOD

Ke své bakalářské práci jsem si zvolila téma „Volný čas žen na mateřské a rodičovské dovolené na Rychnovsku.“ Myslím si, že toto téma není zajímavé jen pro mě a že výsledky z mého kvalitativního výzkumu nám alespoň trochu poodhalí dnešní realitu. Kvalitativní výzkum jsem zvolila proto, že toto téma není ještě dostatečně prozkoumáno, moje práce bude jakousi první „vlašťovkou“, na kterou mohou navázat další již možná kvantitativní výzkumy. Rozhovory nám detailně poodhalí, co si vybrané ženy představují pod pojmem volný čas. Chtěla bych docílit takového výsledku, aby se dalo jasně prohlásit, zda ženy na mateřské a rodičovské dovolené na Rychnovsku mají svou volnou chvíli, anebo naopak jsou natolik vytížené, že jim na svůj odpočinek nezbývá čas.

Bez výjimky všichni z mého okolí, kteří se seznámili s tématem mé bakalářské práce, bez zaváhání odpověděli, že ženy na mateřské nebo rodičovské dovolené nemají volný čas. Tvrzení je to zajímavé, ale chtěla bych ho sama svou prací potvrdit, případně vyvrátit. Na výzkum, který by se přímo věnoval tomu, co ženy na mateřské a rodičovské dovolené dělají, jsem nenarazila, můžu jít tedy svou vlastní cestou a ráda tím i zaplním mezeru, která v této problematice je.

Teorie se skládá z kompilace odborné literatury, např. Oldřicha Matouška, Dany Hamplové, Hany Maříkové, Anthonyho Giddense a dalších. Dále čerpám z příslušných ustanovení zákonů a internetových zdrojů.

Práci začínám pojmem rodina a jejím vymezením, definicemi, smyslem pro společnost, přes její funkce a minulost. Dále se zabývám ženskou a mužskou rolí v rodině, rolí příbuzných a také svobodnými matkami. Stručně jsem popsala i finanční dávky, které se k mateřství a rodičovství vztahují. Pátá velká kapitola se zaměřuje na mateřská centra, obecně i konkrétně. Mateřská centra jsem do své práce zahrnula proto, že právě ta jsou místem, kde matky s malými dětmi mohou trávit čas, jsou určeny pro ně, pro to, aby zde nacházely jiné matky s podobnými starostmi a podobně starými dětmi. V šesté kapitole se věnuji především volnému času, jeho vymezení, funkcemi, volnočasovými aktivitami a v neposlední řadě i vázanému času, který s volným časem souvisí. Zaměřuji se i na volný čas z hlediska rodiny a na volný čas matek s dětmi. Výzkum je závěrečnou kapitolou mé práce. Provedla jsem pět polostrukturovaných rozhovorů. Čtyři matky byly již na rodičovské dovolené, pouze jedna na mateřské

dovolené. Kladla jsem jim otázky týkající se jejich mateřství, mateřských center, volného času, financí, spokojenosti. Rozhovory byly nahrávány na diktafon a záznamy z nich jsou součástí mé bakalářské práce (viz příloha č. 4). Nejdůležitější části z nich jsou pak pečlivě zpracovány v kapitole 7.2.

1. RODINA

1. 1. Vymezení pojmu

„Rodina představuje skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí.“ [Giddens 2005: 156]

Rodina je základním stavebním kamenem společnosti, jejímž hlavním úkolem je reprodukce, výchova dětí, příprava jedince na život a jeho uvedení do něj. Funguje na principu vztahů a komunikace a měla by poskytovat oporu svým členům.

S prvním modelem společnosti, s kterým se dítě setkává, je jeho rodina. Rodina má vliv na jeho osobní vývoj a předurčuje jeho vztahy k jiným lidem. To nejpodstatnější, co rodina svému dítěti předává, jsou sociální dovednosti, kontakty. Rodina dále dítě učí jak se chovat ve společnosti, mezi ostatními dětmi, spolužáky, spolupracovníky – lidmi. Jinými slovy, rodina je primární skupinou, v níž se nejen od narození formuje osobnost dítěte, ale ve které též prožíváme všechny fáze svého života. [Švábová 2004: 11]

Jak uvádí Velký sociologický slovník, rodina je „původní a nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, respektive socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje“. [Petrušek 1996: 940]

Moderní pojetí rodiny znamená manželský pár a děti (až už vlastní či adoptované) žijící v jedné domácnosti. Tento typ rodiny se odborně nazývá **nukleární rodina**. Většina lidí si myslí, že takto vypadá většina rodin, opak je však pravdou. V naší populaci tvoří úplné nukleární rodiny pouze asi jedna třetina rodin. Dnes se málokde vidí soužití více generací v jednom bytě či domě, dnes jde především o samostatnost, vlastní názor a pohodlí. Přesto, když mluvíme o rodině, kde žijí i další příbuzní – prarodiče, tety, synovci apod., mluvíme o **rozšířené rodině**. [Giddens 2005: 156]

1. 2. Funkce rodiny

V rodině bychom se měli cítit dobře, měli bychom mít pocit opory, jistoty, zázemí, lásky, uznání, ale také dostatek finančních prostředků k vlastní realizaci, k trávení volného času, ke svým zálibám, koníčkům, nákupům. V sociologii rodiny se setkáváme s tzv. tezí *minimálního zaopatření*, která praví, že „každé dítě má nárok na to, aby mu rodiče zajistili: základní výživu, oblečení, ubytování, zdravotní péči a přístup ke vzdělání.“ [Havlík, Kořa 2002: 73] Všechny tyto potřeby můžeme shrnout do čtyř základních funkcí rodiny: [Havlík, Kořa 2002: 68-79]

1. Biologická a reprodukční funkce
2. Emocionální funkce
3. Ekonomická funkce
4. Socializační a výchovná funkce

Biologická a reprodukční funkce rodiny – sexuální chování se soustřeďuje na početí dětí a uspokojení lidské potřeby. Rozvoj antikoncepce zbavil sex dopadu těhotenství. Oddělila se sexualita od manželského svazku. Nově se objevila předmanželská sexualita, která je dnes sexuology dokonce doporučována. Díky tomu se dnes sex nepovažuje pouze za nástroj k plození dětí, ale je součástí našich každodenních životů. Dnes si každá žena může zvolit dobu, kdy se cítí připravena na to, mít děti, kdy se rozhodne stát se matkou na celý život. S tím souvisí i pokles porodnosti, který je považován na vážný problém současnosti. Pokles porodnosti vede ke stagnaci populace a někde se již začal přibližovat hranici „vymírání“. [c.d.: 68-70]

Emocionální funkce – patří dnes k nejdůležitějším funkcím a její význam stále roste. Po staletí byla rodina především hospodářící domácností a místem garantujícím přežití jejích členů. Rovněž založení rodiny se neopíralo tolik o emoce, ale spíše o jakousi nutnost či zájem. Modernizační procesy postupně změnily manželský svazek na vztah vznikající vzájemnou volbou partnerů, založený na sympatiích, přitažlivosti, lásce. Význam emočního základu byl též posilován i přístupem k dětem – z „malého dospělého“, který se co nejdříve zapojoval do práce, se stával objekt péče, ochrany a lásky. Pracovní aktivity se oddělily od rodiny. Vzniklo tak nové uspořádání života – vznikl veřejný a soukromý prostor. Jádrem soukromého prostoru je právě rodina, která

vytváří díky mezilidskému, duchovnímu a materiálnímu prostředí pocit domova. Potřeba takového emočního zakotvení přirozeně stoupá v době neúspěchu, krize, smutku. Požadavky okolního světa a pokles významu ostatních funkcí rodiny funkci domova zvýšil. Na rodinu se kladou mimořádné emocionální a morální nároky, které ne každá rodina je schopna ustát. [c.d.: 70-71]

Ekonomická funkce – byla jednou z nejdůležitějších. Venkovská rodina představovala hospodářství, na němž se účastnili pod vedením hospodáře jeho děti, nesezdání či chudší příbuzní, ale i čeled'. V rodině řemeslníka také učňové, kteří byli dáni plně na starost mistrovi. Průmyslová revoluce a následný technologický a ekonomický rozvoj nenávratně zlikvidoval rodinná hospodářství a proměnil většinu mužů z hospodářů, mistrů, řemeslníků na dělníky a zaměstnance. Dá se říci, že z hlavy rodiny se stává často živitel, jehož dosavadní um a dovednosti znehodnotily nové technologie a závislé postavení. Z hospodyně se stala žena v domácnosti, která vykonává práce, které se začaly jevit jako druhořadé, jako práce navíc. Mnohé ženy odcházejí do továren. Katalyzátorem změn se staly i světové války, během nichž ženy prokázaly schopnost nahradit muže. Téměř všichni praceschopní muži i rostoucí podíl žen významnou část produktivního života plní své profesní role mimo rodinu. Rodina se stává jednotkou, v níž se statky získané mimo ni přerozdělují, upravují a především konzumují. Oddělením pracovní aktivity se z rodiny vyděluje neustálý styk s členy domácnosti, členové rodiny se scházejí stále méně, jejich zájmy, postoje, orientace spjaté s profesí a do jisté míry i s volným časem se stále více oddělují. V krajních případech může dojít k úplnému odcizení. [c.d.: 71-73]

Socializační a výchovná funkce – socializace zprostředkovává vztah mezi jedincem a společností. Lidé se učí žít s druhými, rozumět požadavkům sociálního prostředí a reagovat na ně. Socializace je procesem, který propojuje každého jedince se společností. Jedinec se stává z biologického tvora člověkem – kulturní a sociální bytostí, která jedná v rámci jisté tolerance podle uznávaných pravidel, směřuje své chování k společensky přijatelným hodnotám. V důsledku toho je socializace synonymem pro začlenění jedince do společnosti, zespolečenštěním. V nejranější tzv. primární socializaci si dítě vštěpuje základní návyky ve světě rodiny. Dítě se vyvíjí jako sociální bytost – napodobuje ve hrách, a tak se postupně vyvíjí. Socializace nemusí být vždy zcela úspěšná. Neúspěch socializace je problémem jak pro jedince, tak pro

společnost. Tento stav je více pravděpodobný tam, kde nebyly vytvořeny vhodné podmínky (nefunkční rodiny, děti zanedbávané či týrané apod.). Nelze u socializační a výchovné funkce rodiny opomenout vztah ke škole, k instituci, která převzala zejména část vzdělávacích úloh rodiny. Školní úspěšnost dítěte bývá jednou ze základních hodnot rodiny, dokonce nezřídka bývá měřítkem její úspěšnosti. Získání vzdělání je vnímáno jako prostředek udržení sociálního statusu v rodině, v zaměstnání i ve společnosti. Škola nejen připravuje na budoucí povolání, ale má také dítě dále kultivovat, vést je k disciplíně a současně rozvíjet jeho tvůrčí schopnosti. [c.d.: 73-78]

1. 3. Rodina v minulosti

Před nástupem moderní doby byly rodiny v průměru větší než dnes, ale do těchto údajů se zahrnovalo i služebnictvo, takže skutečný rozdíl ve velikosti rodiny není příliš velký. Velký rozdíl byl ovšem ve výchově a povinnostech dětí. Děti musely pracovat často už od osmi, devíti let na polích. Někteří brzy potom odcházeli z domova, aby posluhovali v jiných domácnostech nebo se vyučili nějakému řemeslu. Po odchodu z domova se s rodiči setkávali už jen velmi málo. Rodinné vztahy trvaly ještě kratší dobu než dnes. Hlavními důvody byl nejenom odchod dětí z domova za prací, ale i vysoká úmrtnost. Spousty narozených dětí se nedožila ani jednoho roku. Mohly za to špatné hygienické návyky, málo dostupná lékařská péče, nevzdělanost a další faktory. Díky tomu i ženy umíraly při nebo krátce po porodu. Smrt dětí nebo jednoho (či obou) rodičů vedla k zániku či rozptýlení rodiny. [Giddens 2005: 157]

Lawrence Stone sledoval vývoj rodinného života od 16. do 19. století a rozlišil tři fáze. V té první převládaly nukleární rodiny, ty žily v malých domácnostech, ale udržovaly úzké vztahy s příbuznými. Citový prožitek zde nebyl nutností a lidé o něj ani neusilovali. Pohlavní styk byl považován za nutnost, která vedla k plození dětí. Volba partnera byla podřízena zájmům rodičů či celé obce.

Druhá forma rodinného života se vyskytovala převážně ve vyšších vrstvách, odkud se záhy rozšířila takřka do celé společnosti. Důraz byl kladen na mateřskou a rodičovskou lásku, ale současně se zvyšovaly i autoritářské pravomoci otce.

Až s rozvojem citových vazeb můžeme hovořit o třetí fázi. Tento vývoj je provázen manželskými vztahy, které již jsou založeny na osobní volbě, která vychází z romantické lásky nebo sexuální přitažlivosti. Dochází k oddělení pracoviště od domova. [Giddens 2005: 157-158]

„V předmoderní Evropě se manželství uzavíralo obvykle z majetkových důvodů, pak se týkalo především výchovy dětí a končilo láskou. Lidé se většinou nebrali z lásky, ale mnohdy se mezi nimi láska vyvinula s tím, jak vedli společnou domácnost, vychovávali potomstvo a sdíleli životní zkušenosti. Takřka všechny dochované epitafy věnované zemřelým manželům či manželkám svědčí o hlubokém citu. Naproti tomu v dnešním západním světě začíná manželství láskou, pokračuje výchovou dětí (jsou-li jaké) a končí – nezřídka – majetkovými spory v době, kdy je láska už dávno zapomenuta.“ [Boswell 1995: 21, citováno v Giddens 2005: 158]

2. ROLE V RODINĚ

2. 1. Ženská role

Z mladých dívek se postupem času stávají ženy, ženy, které jednou možná budou manželkami, matkami. Ovšem aby se tak mohlo stát, je potřeba se s těmito ženami nejdříve seznámit, zjistit jaké jsou, zjistit jak splňují naše očekávání. Důležitá je tedy správná volba partnera. „Při volbě partnera hraje roli soubor očekávání, který by mohl být dotážen až do konkrétní představy o ideálním protějšku.“ (...) „Je známá věc, že se berou lidé podobní si v sociálních a psychologických charakteristikách. Při volbě partnera se dává přednost člověku stejné rasy, stejné sociální vrstvy, případně stejného náboženství.“ [Matoušek 1993: 51]

Manželství a partnerské chování jsou úzce spjata s rozením dětí a reprodukcí. „Ženy se snaží najít takového partnera, který jí a jejím potomkům zajistí materiální dostatek a fyzické bezpečí a postará se o to, že ženina dlouhodobá a riziková investice do potomstva nepřijde vniveč. A právě bohatství, sociální status a moc naznačují, že muž má patřičné ekonomické zdroje a je schopný je kontrolovat. Pro muže je zase podstatné, aby žena, jíž svoji ochranu poskytne byla schopná snadno otěhotnět a dítě donosit. Mládí a základní znaky krásy přitom patří k základním reprodukčním znakům.“ [Hamplová 2006: 40] A jaké atributy má tedy krásná žena? Podle stati Dany Hamplové by měla mít čistou pleť, kvalitní vlasy, zdravé zuby, symetrický vzhled a správný tvar těla – především mít odpovídající poměr mezi pasem a boky (poměr mezi pasem a boky je jedním z nejlepších ukazatelů hormonálních funkcí). [tamtéž]

Pokud se žena stane matkou, změní to celý její dosavadní život. Může být nesmírně šťastná, ale může se i stát, že se bude cítit odtržena od okolní světa, protože je celý den doma s dítětem, musí se o ně postarat, musí se postarat i o domácnost a popřípadě i o svého muže (zkušenost z rozhovorů viz kapitola číslo 7.2.).

Úskalím žen s kočárky především na vesnicích či menších městech je, že mnohdy nevyjedou na chodník, někde ani chodníky nejsou, obchody nejsou dostatečně přizpůsobeny pro vjezd s kočárky, maminky se potýkají se spoustou schodů, někde je i vstup s kočárky zakázán.

Ivo Možný představuje tři současné přístupy k zaměstnanosti matek:

1. **Konzervativní** – vdané ženy a zvláště matky mají pracovat výhradně doma, k roli matky a ženy v domácnosti mají být vedena již děvčátka

2. **Neokonzervativní** – samozřejmě je práce bezdětných, po narození dítěte mají však ženy zaměstnání opouštět a vracet se, až když děti dorůstají. Fundamentálnější postoj předpokládá i preferenci péče o vnoučata a staré rodiče před zaměstnáním.

3. **Egalitářské** – kritizuje devalvací ženské kvalifikace, zdůrazňuje nárok rovnosti šancí ženy a muže. Odtud hledání kompromisu mezi mateřskou a profesní rolí ženy, systémy sociálních dávek, mateřských dovolených atd. [Možný, I. 1999: 149-160, čerpáno z Havlík, Kořa 2002: 72]

Dále uvádí tři typy rodin podle kariérního přístupu:

1. **Dvoukariérová rodina** – může být ve výchově úspěšná, jestliže dokáže mobilizovat své schopnosti i zdroje nejen v profesi, ale i ve vztazích v rodině. Je tu ale i riziko vinou vysoké „energetické náročnosti jedináčka“ a téměř nezvládnutelnosti při dalších dětech, pokud nejsou výrazně využity další zdroje (babičky, školky, zvýšená ochota muže...).

2. **Dvouosobní kariéra** – oba řeší rozpor úspěchu v práci a ve výchově podporou kariéry jednoho (ne vždy, ale obvykle muže). Rizikem je pokušení nositele kariéry zradit tuto solidaritu.

3. Zatímco předchozí dva typy se týkají spíše úzké skupiny rodin s vysokým profesním statutem, většina rodin je „**dvoupříjmových**“, kde profese není nutně pro oba zdrojem osobnostní identity. [Možný, I. 1999: 149-160, čerpáno z Havlík, Kořa 2002: 72]

2. 1. 1. Mateřství

Žena je přírodou obdařena darem rodit děti. Z dívky se postupně stává žena, dochází k fyziologickým změnám. S mateřstvím se mění její pohled na život, hodnoty, pro ženu začíná zcela nová životní etapa. Vědomí toho, že v ní poroste nový život je pocitem neopakovatelným (zkušenost z rozhovorů viz kapitola číslo 7.2.). Každá žena prožívá období těhotenství zcela individuálně, s různými pocity a náladami.

Jinak prožívá žena své první těhotenství, jinak to druhé, třetí... Pokud mluvíme o prvním těhotenství, žena se setkává se zcela novou neznámou zkušeností, která bývá velmi často doprovázena nejistotou, pochybnostmi o sobě samé, porodu a mateřské péči. Ač si to mnohé ženy neuvědomují, prvorodičky mají na sebe mnohem více času (ovšem toto zjistí většinou až opožděně, až když přivedou na svět dalšího potomka). Jiné je také chování ženy, která prožívá mateřství v harmonickém prostředí, obklopena láskou a která ví, že je zabezpečena, než žena opuštěná, bez partnera, bez finančního zajištění. Mateřství je u každé ženy jiné. [Šváblová 2004: 17-19]

2. 1. 2. Svobodná matka

Svobodné matky bychom si měli rozdělit mezi velmi mladé matky a matky, které se rozhodly vychovávat samy dítě až mnohem později. Mladé matky (někdy ještě dívky) přicházejí do jiného stavu často neplánovaně – buď selhala antikoncepce, nebo nepoužily žádnou. Jejich partneři jsou většinou krátké známosti, které po zjištění situace skončí. Velmi málo mužů dokáže tak brzy přijmout zodpovědnost. Ve druhé skupině žen najdeme ty, které s partnerem delší dobu chodí, popřípadě již žijí a zcela vědomě se rozhodly, že dítě mít budou. Některé matky si dítě nechají, protože doufají, že tak přimějí svého partnera k sňatku. V dnešní společnosti většina žen dává přednost manželství než osudu svobodné matky. Jen velmi málo žen, které skutečně s mužem žít nechtějí, tvrdí, že se o dítě a o celou péči okolo postarají samy. Tyto ženy mají většinou dostatek finančních prostředků k tomu, aby se o dítě postaraly samy. [Matoušek 1997: 112-113]

„Těhotenství svobodných matek probíhá komplikovaněji a tyto matky také mají víc komplikací porodních než matky vdané. Děti svobodných matek jsou častěji nemocné a častěji hospitalizovány než děti žijící v kompletních rodinách. Bytová i finanční situace svobodných matek je horší než u žen vdaných.“ [Matoušek 1997: 113]

Matky strádají, jsou osamělé. Muž chybí nejen matce, ale i dítěti. Chlapec nemá k dispozici mužský vzor, který potřebuje tím více, čím více se blíží k pubertě. Otec je významný i pro dceru. Dcery vychovávané bez otce mají sklony k extrémnějším postojům vůči mužům – buď je až nezdravě obdivují, nebo je naopak odmítají. [Matoušek 1997: 113]

Matoušek dále uvádí, že dítě svobodné matky skoro vždy nemá sourozence, protože skoro žádná matka nemá za svobodna více dětí a jen velmi málo svobodných matek se později vdá a přeje si mít další děti. Z toho vyplývá, že vazba mezi svobodnou matkou a jejím dítětem je silnější a nepochybně je ovlivněna matčíným postojem k mužům. Dá se oprávněně předpokládat, že dítě svobodné matky bude mít víc problémů s navazováním partnerského vztahu a s rodinným soužitím. [Matoušek 1997: 113-114] Z tohoto je tedy patrné, že pro dítě, harmonii v rodině a klid matky je důležité sdílet s někým výchovu člověka, nejlépe s mužem, protože ten hraje nezastupitelnou roli ve vývoji malého tvorečka.

2. 2. Mužská role

I když existují rodiny bez mužů (svobodné matky, lesbická rodina), mužský vzor (může jít i o roli dědečka, strýce apod.) je v rodině důležitý nejenom proto, že synové i dcery potřebují určitý vzor mužnosti, ale i proto, že muži mají lepší prostorovou orientaci, lepší matematické nadání, lepší schopnost konstruovat mechanismy, stavby apod., lepší koordinaci velkých tělesných pohybů, svoji agresivitu projevují přímo, jsou důvěřivější, ale mají také slabší smyslové reakce na podněty. Muž je o něco lépe vybaven na to, aby byl ochráncem rodiny proti vnějšímu ohrožení a jejím živitelem. Člověk patří mezi biologické druhy s vysokou otcovskou investicí do výchovy potomstva, proto je biologická rozdílnost mužů a žen podmínkou dobrého fungování rodiny. [Matoušek 1993: 28]

Možný na podkladě studia velkoměstské rodiny tvrdí, že děti mají mnohem volnější vztah k otci než k matce, s nímž je možné až do doby dospívání komunikovat o takových tématech jako jsou škola, kamarádi, filmy a móda. S otcem je spíše možné mluvit o sportu a politice. Otec se mnohem méně než matka zajímá o školu a mnohem méně vypráví dítěti o svém zaměstnání. Otec také méně než matka zasahuje dítěti do volby povolání, což tradičně bývala sféra otcovské autority. Nepřekvapí nás, že otec jako

autorita častěji rozkazuje, matka spíše prosí a žádá. Dá se říci, že s otcem mají děti častěji horší vztah než s matkou. [Matoušek 1997: 35]

„Přestože se muži více než dříve zapojují do výkonu některých aktivit, jejich zapojení vzrůstá tam, kde není vyžadována pravidelnost výkonu, a dále u těch činností, které nutně nesouvisejí se základní péčí a starostí o dítě.“ [Maříková 2006: 157] Soudobá generace otců, jak dále říká Hana Maříková, se oproti generaci svých otců (neboli dědečků) více angažuje zejména u volnočasových aktivit a u aktivit, které nemusí být vykonávány soustavně a pravidelně. Muži jsou podle ní stále mnohem méně než ženy omezovali, a to jak časově, tak mentálně (nejsou zatěžováni pravidelností a naléhavostí povinností). U mužů nedochází vždy k plnému přijetí odpovědnosti, respektive nedochází k přijetí odpovědnosti v takové míře, která by byla srovnatelná s mírou odpovědnosti u žen. Zcela výjimečně jsou muži identifikováni s rolí pečovatele do té míry, že je možné je označit za nové pečující otce, kteří jsou nejen schopni se podílet na výkonu určité rodičovské aktivity, ale jsou schopni přijmout i náležitou odpovědnost. [tamtéž]

A jak je to, když partnerství či manželství skončí? U nás je velmi pravděpodobné, že dítě skončí v péči matky. Jsou pouze výjimečné případy, kdy se dítě svěruje do péče otci. Situace vypadá tak, že bývalí partneři se domluví na pravidelných peněžních dávkách, které jsou určeny pro potřeby dítěte. Pokud se partneři nedohodnou, musí tuto situaci vyřešit soud. Někteří muži „odmítají redukovat své otcovství pouze na dimenzi živitele a dávají přednost jiným repertoárům otcovství anebo raději volí nebýt aktivními otci vůbec.“ [Dudová 2006: 169] Čím více se odloučený dospělý vídá se svým dítětem, tím méně dochází k oslabení vztahů mezi nimi.

2. 3. Role příbuzných

Abychom si dokázali říci, k čemu jsou příbuzní dobří, musíme vědět, koho vlastně pod pojem „příbuzný“ zařadit. „Příbuzenství je vztah mezi jedinci založený na pokrevních svazcích, manželství nebo adopci. Má daleko širší dosah než samotné instituce manželství a rodiny.“ [Giddens 2005: 552]

Existují tedy dva typy příbuzenství – pokrevní (biologické) a nepokrevní (získané sňatkem). Pokrevní příbuzní jsou nám daní přírodou, zatímco na vyvdané či vyženěné se díváme jinak – jako na dané zákonem. Pokrevní příbuzenství je trvalé, naproti tomu získané svatbou může být kdykoli ukončeno. [Řeháková 2006: 204]

Role příbuzných se postupem času mění. Dříve spolu žilo více generací, tet, strýců a jejich dětí. Dnes se více generační rodiny téměř nevyskytují. Blanka Řeháková uvádí, že dnes příbuzní „z druhého kolena“ mají pro životy většiny lidí menší význam než styky s blízkými příbuznými. „Styky s těmito příbuznými jsou volnější a svobodnější ve srovnání se styky s nejbližšími příbuznými, které jsou přece jen ještě stále ovlivněny určitými zvyklostními společenskými normami.“ [Řeháková 2006: 205]

Pro rodinu, do které se právě narodil nový člen, jsou ale často i tyto nepřímé vazby důležité. Rodiče si potřebují někdy odpočinout a potřebují i nějaký čas pro sebe, proto je důležité s ostatními příbuznými komunikovat. Babička s dědou jsou dnes již samozřejmostí, když potřebujeme s něčím pomoci. Jsou to právě oni, na koho se jako první obracíme. Hned po nich následují sourozenci rodičů (tety, strýcové) a případně již jejich děti. V některých případech můžeme čekat pomoc i od starších sourozenců dítěte. [Řeháková 2006: 212-223]

Chybí-li některý z těchto členů rodiny, jsou ochuzeni jak rodiče, tak ale i jejich potomek, kterému budou chybět tyto rodinné vazby. Dítě se brzy učí rozlišovat kdo je kdo, kdo pro něho co znamená a utváří si již brzy vazby k oblíbeným lidem, kteří ho často navštěvovali, vozili, hráli si s ním, zpívali mu a byli na něj hodní. [tamtéž]

3. MATEŘSKÁ DOVOLENÁ

3.1. Vymezení pojmu

„V souvislosti s porodem a péčí o narozené dítě přísluší zaměstnankyni mateřská dovolená po dobu 28 týdnů; porodila-li zároveň 2 nebo více dětí, přísluší jí mateřská dovolená po dobu 37 týdnů.“ [§ 195 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce]

„Mateřskou dovolenou zaměstnankyně nastupuje zpravidla od počátku šestého týdne před očekávaným dnem porodu, nejdříve však od počátku osmého týdne před tímto dnem.“ [§ 195 odst. 2 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce]

„Vyčerpá-li zaměstnankyně z mateřské dovolené před porodem méně než 6 týdnů, protože porod nastal dříve, než určil lékař, přísluší mateřská dovolená ode dne jejího nástupu až do uplynutí doby 28 týdnů. Vyčerpá-li však zaměstnankyně z mateřské dovolené před porodem méně než 6 týdnů z jiného důvodu, poskytne se jí mateřská dovolená ode dne porodu jen do uplynutí 22 týdnů, popřípadě 31 týdnů, jde-li o zaměstnankyni, která porodila zároveň 2 nebo více dětí.“ [§ 195 odst. 3 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce]

„Jestliže se dítě narodilo mrtvé, přísluší zaměstnankyni mateřská dovolená po dobu 14 týdnů.“ [§ 195 odst. 4 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce]

„Mateřská dovolená v souvislosti s porodem nesmí být nikdy kratší než 14 týdnů a nemůže v žádném případě skončit ani být přerušena před uplynutím 6 týdnů ode dne porodu.“ [§ 195 odst. 5 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce]

3. 2. Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství

Zaměstnankyni, která konala práci, jež je těhotným ženám zakázána nebo podle lékařského posudku ohrožuje její těhotenství, a je proto v těhotenství převedena na jinou práci, při níž dosahuje bez svého zavinění nižšího započitatelného příjmu než na dosavadní práci, náleží vyrovnávací příspěvek. [§ 42 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění]

„Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství se vyplácí za kalendářní dny, v nichž trvalo převedení na jinou práci nebo ustanovení na jiné služební místo. Těhotné zaměstnankyni nebo příslušnici se vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství

vyplácí nejdéle do počátku šestého týdne před očekávaným dnem porodu.“ [§ 43 odst. 1 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění]

3. 3. Peněžité pomoc v mateřství /PPM/

Podle zákona o nemocenském pojištění má na tuto dávku nárok pojištěnka, (případně pojištěnec, který převzal dítě do péče) která porodila dítě a byla v posledních dvou letech před nástupem na peněžitou pomoc v mateřství účastna alespoň 270 dní nemocenského pojištění. Podpůrčí doba u peněžité pomoci v mateřství činí u pojištěnky, která dítě porodila 28 týdnů a 37 týdnů u pojištěnky, která porodila zároveň dvě a více dětí . Podpůrčí doba u peněžité pomoci v mateřství začíná nástupem na peněžitou pomoc v mateřství. A tato podpůrčí doba končí uplynutím 28 týdnů (37 týdnů). Výše peněžité pomoci v mateřství za kalendářní den činí 70 % denního vyměřovacího základu. [§ 32 - § 38 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění]

3. 4. Porodné

Porodné je dávkou státní sociální podpory a jde o jednorázovou finanční částku, kterou stát přispívá na náklady související s narozením dítěte. Při poskytování dávky není zkoumán příjem rodiny. Nárok na porodné vzniká dnem porodu ženě, která porodila dítě. Jestliže žena, která dítě porodila, zemřela a porodné jí nebo jiné osobě nebylo vyplaceno, má na něj nárok otec dítěte. Výše porodného činí 13 000 Kč na každé narozené dítě. [§ 44, § 46 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře]

4. RODIČOVSKÁ DOVOLENÁ

4. 1. Vymezení pojmu

Tento pojem vstoupil v platnost od 1.1. 2001, kdy proběhla novela zákoníku práce. Tato novela umožňuje všem mužům zůstat doma „na otcovské“ tzv. rodičovské dovolené a celodenně tak pečovat o své dítě místo matky. Zaměstnavatel je povinen poskytnout zaměstnankyni a zaměstnanci na jejich žádost rodičovskou dovolenou. Rodičovská dovolená se poskytuje matce dítěte po skončení mateřské dovolené /tedy po uplynutí 28 týdnů/ a otci ihned od narození dítěte, a to v rozsahu, o jaký požádají, ne však déle než do doby, kdy dítě dosáhne věku tří let. [§ 196 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce]

4. 2. Rodičovský příspěvek

Rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, má nárok na rodičovský příspěvek. Tento rodičovský příspěvek je dnes možno čerpat v různě dlouhých lhůtách. Blíže se o tom dozvíme v § 30 odst. 1 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.

Od této doby se pak odvíjí i výše rodičovského příspěvku, která činí:

- „a) 11 400 Kč měsíčně, jde-li o rodičovský příspěvek ve zvýšené výměře,
- b) 7 600 Kč měsíčně, jde-li o rodičovský příspěvek v základní výměře,
- c) 3 800 Kč měsíčně, jde-li o rodičovský příspěvek ve snížené výměře,
- d) 3 000 Kč měsíčně, jde-li o rodičovský příspěvek v nižší výměře.“

[§ 32 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře]

5. MATEŘSKÁ CENTRA

5. 1. Úvod k mateřským centrům

„Mateřská centra (dále jen MC) vznikají jako klasický příklad aktivit občanské společnosti z potřeby a zájmů občanů. MC zřizují a řídí zpravidla samy matky na rodičovské dovolené (...). Nezáleží na právní subjektivě MC, mohou být totiž jak samostatným občanským sdružením - to je nejčastější případ, nebo pod záštitou jiné organizace. Nejdůležitější je, aby mateřská centra zůstala otevřená a dostupná všem sociálním vrstvám.“ [Šváblová 2004: 34]

5. 2. Definice mateřských center

Definice o mateřských centrech je nepřehledné množství, například:

- MC slouží především ke vzájemnému setkávání rodin s dětmi za účelem společných her, výletů, vzdělávání a dalších činností.
- MC je možnost, jak příjemně a užitečně prožít mateřskou a následně rodičovskou dovolenou a jak navázat nová přátelství.
- MC je podaná ruka aktivním maminkám a jejich dětem, které nechtějí zůstat samy doma a zabřednout tak do stereotypu všedních dnů a opakujících se úkolů, ale chtějí žít v kontaktu s dalším světem.
- MC je místem připomínajícím rodinné prostředí plné pohody.
- MC je prostor pro ty maminky, které potřebují pomoc a podporu v jejich vlastním mateřství.
- MC je místo, kde si nejmenší děti mohou v doprovodu dospělých (nejčastěji maminek) vyzkoušet první kontakty s ostatními dětmi a připravit se tak na nástup do mateřské školky.
- MC je místem, které matkám v domácnosti nabízí to, co doma postrádají, co hledají a potřebují. [Šváblová 2004: 36-37]

5. 3. Hlavní cíle mateřských center

- posilování role rodiny a rodičovské výchovy
- získávání a předávání odborných poznatků o výchově, zdraví a psychologii rodinného života
  - umožnění rodičům vzájemně se společensky i neformálně stýkat, vzdělávat se a využívat vlastních schopností či znalostí
    - obohacení dětí o nové kamarády, vztahy a zkušenosti – nabídnout jim prostředí vzájemné důvěry
    - poskytování prostor pro vzájemnou pomoc, předávání zkušeností a služeb
    - pořádání akcí pro veřejnost
    - spolupráce s jinými organizacemi
    - spolupráce s orgány státní správy a samosprávy [Šváblová 2004: 37-38]

5. 4. Co mateřská centra nabízejí

- programy (pro matky, rodiče s dětmi nebo celé rodiny)
- prevenci (učí rodiny využívat volný čas – prevence kriminality, zahálení)
- spolupráci (neziskových organizací se státními zařízeními, partnerskými organizacemi v zahraničí...)
  - integraci (MC jsou otevřena všem)
  - poradenskou či výchovnou pomoc
  - vzájemné naslouchání, služby, hry
  - společně strávený čas s lidmi, kteří se nám věnují, motivují nás, pomáhají nám
  - výlety do okolí, neobyčejné zážitky,
  - dobrou náladu a chuť být s dětmi
  - pobyty v kolektivu a postupné osamostatňování se
  - nenásilné odpoutání od fixace na matku, babičku apod.
  - rozvoj sociální komunikace mezi dětmi i dospělými
  - utváření zdravého sebevědomí
  - soutěživost a psychickou odolnost prostřednictvím her a společenských akcí
  - rozvíjení osobnosti prostřednictvím činností vedených lektory [Šváblová 2004: 39 a <http://www.osbroucek.info/>]

5. 5. Mateřská centra v okrese Rychnov nad Kněžnou

5. 5. 1. MC Jája Rychnov nad Kněžnou¹

Mateřské centrum Jája zahájilo svou činnost v úterý 17. listopadu 1998 v prostorách Mateřské školky Na Láni v Rychnově nad Kněžnou. Vzniklo jako občanské sdružení s cílem zabránit u maminek na mateřské dovolené vzniku syndromu čtyř stěn, nabídnout jim možnost sociálního kontaktu, sebevzdělávání a seberealizace a jejich dětem umožnit postupné zvykání na nový kolektiv plný dosud neznámých dětí, hraček, neznámé prostředí, (...) Dnes toto mateřské centrum sídlí na největším rychnovském sídlišti Mírová v areálu mateřské školy Čtyřlístek, kde v roce 1999 zahájili celotýdenní provoz. Od roku 2001 funguje při MC pedagogicko-psychologická poradna.

Do tohoto centra chodí rodiče s dětmi většinou nepravidelně tak, jak se jim to hodí, nebo podle atraktivnosti programu. Hernu navštěvuje v průměru 8 maminek denně. Tatínci se podle slov Moniky Mizerové, která mi sdělila podrobnější informace, účastní spíše jednorázových akcí (Den Země, Den dětí, Drakiáda, Dopravní den, opékání vuřtů apod.), než aby chodili pravidelně spolu s dětmi. [e mail ze dne 15.2.2009]

Stálý program nabízí spousty možností jak pro děti, tak pro maminky či tatínky, kteří se o své děti starají:

- počítačový kurz pro rodiče na rodičovské dovolené
- vzdělání – nová šance pro ženy vracející se na pracovní trh
- angličtina pro pokročilé maminky
- dopolední herna pro děti
- bazar dětského oblečení
- fotbalík pro nejmenší
- angličtina pro děti
- jednorázové akce a mnohé další

---

¹ Informace čerpám z www.mcjaja.wz.cz, kde jsou k dispozici bližší informace o tomto mateřském centru (otevírací doba herny, vstupné, kroužky, plán pořádaných akcí, fotografie atd.)

Fotografie č. 1 Lední bruslení na zimním stadionu pořádané MC Jája

Zdroj: http://www.mcjaja.wz.cz/image/200604110941_IMG_2522.jpg

5. 5. 2. MC Ratolest Týniště nad Orlicí²

Týniště nad Orlicí je nevelké město mezi Rychnovem nad Kněžnou a Hradcem Králové. Občanské sdružení Mateřské centrum Ratolest tam vzniklo před sedmi lety, tedy v roce 2002. Navštěvovat mohou toto centrum jak děti, které ještě nechodí do mateřské školy, tak děti, které již chodí a samozřejmě i jejich rodiče. Pro každou tuto skupinu mají vytvořený program a předem stanovené cíle, které se členové sdružení snaží naplnit. Pro nejmladší děti je pobyt v takovémto centru jistě vhodný, hrají si tu s odlišnými hračkami, setkají se zde se stejně starými dětmi, postupně se učí zapojovat se do kolektivu, a tím se připravují na vstup do mateřských škol.

Bohužel toto jediné mateřské centrum se mnou nekomunikovalo, nemohla jsem se tak dozvědět podrobnější informace o chodu a počtu maminek, které ho navštěvují.

---

² Informace čerpám z www.ratolest.ic.cz, kde jsou k dispozici bližší informace o tomto mateřském centru (otevírací doba herny, vstupné, kroužky, plán pořádaných akcí, fotografie atd.)

Fotografie č. 2 Maškarní bál pořádaný MC Ratolest

Zdroj:

http://www.ratolest.ic.cz/index.php?page=FOTOGALERIE/MASKARNI_BAL2006/maskarni_bal12

5. 5. 3. MC Rampušáček Rokytnice v Orlických horách³

Rokytnice v Orlických horách není tak velké město, proto mě překvapilo, že pravidelná návštěvnost v jejich mateřském centru je v průměru tři až pět matek (porovnáme-li návštěvnost mateřského centra v okresním městě, kam chodí 8 maminek s dětmi, můžeme říci, že jde o velice slušnou návštěvnost). Lucie Grunclová, která se převážně o chod Rampušáčka stará, mně prozradila, že občas se sice objeví nějaký tatínek se svým dítětem, ale hlavním jeho cílem ovšem není, hrát si tam s dětmi, ale opravit něco, co není zcela funkční. Ale i tohoto počínu otců si velice cení. [e-mail ze dne 12.2.2009]

V mateřském centru Rampušáček nemají pravidelný program, ten se odvíjí od zájmu a schopností rodičů, kteří sem vodí své děti např. si tu malují, mají k dispozici tělocvičnu mateřské školy, tam je možnost vybit se pohybově.

---

³ Informace čerpám z www.mc-rampusacek.cz, kde jsou k dispozici bližší informace o tomto mateřském centru (otevírací doba herny, vstupné, kroužky, plán pořádaných akcí, fotografie atd.)

Fotografie č. 3 Výlet pořádaný pro děti z MC Rampušáček

Zdroj: <http://www.mc-rampusacek.cz/index.php?id=10024>

5. 5. 4. MC Hastrmánek Dobruška⁴

Zřizovatelem MC je Občanské sdružení Hastrmánek, nezisková organizace. Jedna z maminek Jitka Štěpánková popisuje chod mateřského centra: „Každý den má svou tzv. denní službu. Tou je po celý rok jedna z maminek, která chodí pravidelně se svým dítětem do dané skupiny. Zajišťuje odemčení a uzamčení herny, dohlíží na udržování pořádku v herně a poskytuje informace novým maminkám. Denně se schází 6-10 dětí plus doprovod. Záleží jen na dospělých, kteří se v herně sejdou, jaké aktivity s dětmi podniknou. Čas lze využít ke společnému hraní, cvičení, zpívání nebo výtvarné činnosti. K dispozici jsou potřebné pomůcky. Pokud se maminky domluví, jedou společně na výlety, do solné jeskyně apod. Maminky nemusí navštěvovat MC pravidelně.“ [e-mail ze dne 13.2.2009]

---

⁴ Informace čerpám z www.hastrmanek.dobruska.cz, kde jsou k dispozici bližší informace o tomto mateřském centru (otevírací doba herny, vstupné, kroužky, plán pořádaných akcí, fotografie atd.)

Fotografie č. 4 Plavání s dětmi MC Hastrmánek

Zdroj: <http://www.hastrmanek.dobruska.cz/img/plav026.jpg>

5. 5. 5. Občanské sdružení Brouček Solnice⁵

Občanské sdružení vzniklo v listopadu 2003, díky aktivitě několika maminek na mateřské dovolené. Je určeno především pro rodiče s dětmi, které nejsou starší šesti let, ale také ostatním, kteří mají děti předškolního věku a cítí se sami, sami se svými běžnými starostmi, "sami" se svými dětmi. Umožňuje rodičům i jejich dětem pobyt v kolektivu a společenské vyžití, a tím zabraňuje jejich sociálnímu vyloučení. Nabízí jim i vzdělávací aktivity, vedoucí k plnohodnotnému trávení jejich volného času.

Na svých internetových stránkách píší: „Rodičům pomáháme vyrovnat se s novou životní rolí, radovat se z ní a překonávat starosti, které s sebou přináší. Ve společnosti ostatních mají rodiče možnost konfrontovat a konzultovat své zážitky a zkušenosti, uvědomí si přirozenost svých starostí a nebudou na ně sami. Zprostředkováváme jim odborné informace z oblasti pedagogiky a psychologie, nabízíme uplatnění a seberealizaci při práci pro sdružení, a tím i své děti.“

---

⁵ Informace čerpám z www.osbroucek.info.cz, kde jsou k dispozici bližší informace o tomto mateřském centru (otevírací doba herny, vstupné, kroužky, plán pořádaných akcí, fotografie atd.)

Fotografie č. 5 Výlet pořádaný pro děti z OS Brouček

Zdroj: http://www.osbroucek.info/fotogalerie/index_foto.php?p=foto

6. VOLNÝ ČAS

6. 1. Co je volný čas

Volný čas je vymezen velmi rozdílně. V definici se autor od autora liší, stejně je tomu i u lidí, každý člověk považuje za volný čas něco jiného.

„T. Habermas považuje volný čas za doplněk k práci, L. Warner za „nepracovní čas“, Th. Veblen za čistou dobu volna, G. Fridmann za aktivní odpočinek, A. Silberman v něm vidí zotavení, rozptýlení a rozvíjení se. A. Ripert neplacenou činnost, která poskytuje bezprostřední uspokojení.“ [Veselá 1999: 21]

Velký sociologický slovník charakterizuje volný čas jako „čas, v němž člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků plynoucích ze společenské dělby práce nebo z nutnosti zachování svého biofyzilogického či rodinného systému. (...) obvykle je to subjektivně svobodná volba činností (...), přítomnost příjemných prožitků a očekávání.“ [Petrusek 1996: 156]

Jinými slovy můžeme říci, že volný čas je zbytek prostoru, který má člověk sám pro sebe k dispozici, nebo že volný čas zahrnuje dobu, kdy člověk nemá žádné povinnosti a záleží jen na něm, jak volný čas stráví. Volný čas tedy představuje sumu činností, kterým se jednotlivec věnuje podle vlastní vůle, aby si odpočinul, zotavil, účastnil se společenského života a vzdělával se poté, co se uvolnil od pracovních, rodinných, společenských povinností a závazků.

Pokud se chceme dozvědět, co tedy není volným časem tak je to *pracovní čas* (výkon zaměstnání, škola, v našem případě i „mateřská dovolená“); čas, který strávíme v dopravních prostředcích než se dostaneme do práce, školy; nejsou to domácí práce (vaření, žehlení apod.) a není to ani čas, který věnujeme výchově našich dětí. Čas, ve kterém se zabýváme těmito činnostmi, se nazývá *vázaný čas*. [Veselá 1999: 27]

Volný čas je zcela individuální záležitostí. O čase svého volna si jedinec rozhoduje sám, ale neměl by zapomínat, že volný čas by měl plnit i určité funkce – měl by sloužit k fyzickému zregenerování sil, měl ty kultivovat osobnost, ale měli bychom se umět i rozptýlit a jít za zábavou. Je široké spektrum tzv. volnočasových aktivit, jež by měli plnit tyto funkce:

- *kulturní aktivity* (návštěva divadel, koncertů, galerií, výstav, ale i sledování televize)
- *sportovní aktivity* (adrenalinové sporty, běžné sporty, sledování sportovních akcí)
- *sociální či společenské aktivity* (sociální kontakty, setkávání se s přáteli, příbuznými)
- *vzdělávací aktivity* (čtení literatury, internet, kroužky, spolky, studium cizích jazyků)
- *veřejné aktivity* (veřejné vystoupení, demonstrace, protesty, záležitosti obce)
- *rekreační a cestovatelské aktivity* (turistika, chataření, zahraniční dovolené)
- *hobby a manuální aktivity* (kutilství, rybaření, sběratelství, vyšívání, háčkování)

[Duffková 2007: 121-124]

Volný čas by neměl být dobou volna, prázdná, měli bychom ho co nejefektivněji využít. Někteří se ale nedokáží orientovat v možnostech, které se jim nabízejí, nebo si neumějí zorganizovat den, aby jim zbyla přiměřená doba na tyto činnosti. Aby smysluplná realizace volného času rozvíjela různé stránky osobnosti člověka, probouzela zdravé sebevědomí a upevňovala správný způsob života, vyžaduje aktivní přístup. A naopak – neznalost toho, jak využít existujících možností, posiluje jeho

izolaci od volnočasových aktivit a ztěžuje vstup i do dalších oblastí života. [Hofbauer 2004: 44] Je mnoho způsobů jak se zapojit, zeptat se přátel, příbuzných, věnovat pozornost okolí nebo se pro něco zcela nového rozhodnout sám.

Důležitým rozlišením volného času podle Duffkové jsou jeho typy podle rytmu střídání práce a volného času. *Denním volným časem* se rozumí volný čas běžného pracovního dne. Je pro něj typický menší časový objem a velká míra závislosti na pracovní době. Často bývá naplněn odpočinkovými aktivitami (relaxace po práci) a základními pracemi v domácnosti. *Víkend* představuje pro většinu pracujících osob delší souvislý blok volna, kdy už je možné se věnovat i časově náročnějším aktivitám. Nicméně dosti často bývá víkend věnován i činností v domácnosti, na něž nezbyl během pracovního týdne čas. Radíme sem i *dovolenou* – delší souvislý úsek volna v ročním rytmu. Vyznačuje se obvykle dočasnou změnou životního stylu. [Duffková 2007: 119-120]

„Průmyslová civilizace snižuje fyzickou a zvyšuje nervovou únavu. Má-li člověk po delší časové období plnit více povinností, než kolik je v jeho silách, dostává se přetížení. Týká se to především zaměstnaných žen. Zaměstnané ženy mají všeobecně o třetinu až o polovinu méně volného času než jejich muži; jsou tedy mnohem víc přetíženy a mají méně příležitostí k odpočinku, k zábavě i k rozvoji svých sil. (...) Převážně mužů se týká přetížení plynoucí z toho, že konají práci, na kterou nestačí.“ [Selucký 1966: 140]

6. 2. Volný čas a rodina

Základní návyky a postoje si všichni přinášíme ze své původní rodiny. „(...) první zkušenosti s využíváním volného času získáváme v rodině. Rodiče jsou pro své děti prvními vzory. Děti se od svých rodičů učí žít určitým způsobem, přebírají, napodobují jejich životní styl. Pro formování vztahu k volnému času jsou důležité některé skutečnosti:

- o jaký typ rodiny se jedná, jaký je způsob rodinného soužití, zda se jedná o rodinu malou nebo velkou, uzavřenou či otevřenou, jaký je věk rodičů i dětí, počet dětí, jejich pohlaví, styl rodinné výchovy

- jaké jsou zájmy rodičů, jak si je navzájem tolerují, jaký význam se jim přikládá, i kolik finančních prostředků jsou svým koníčkům i koníčkům dětí ochotni věnovat.“ [Pávková 2008: 30]

Selucký k tomu říká: „Kdo neměl v dětství dostatek příležitostí k rozvoji a k výběru svých potřeb, nemohl získat dostatečné dovednosti pro aktivní zábavu a odpočinek. Výchova k aktivní činnosti se netýká pouze pasivního odpočinku, ale celého volného času. (...) dítě, jehož rodiče považují četbu, hru, sport a jiné činnosti za zabíjení času, je ochuzeno v dospělém věku o mnoho aktivních činností.“ [Selucký 1966: 142]

Už při výběru životního partnera bychom měli posoudit i jeho vztah k volnému času, zvláště jeho zájmy. Jejich nedostatek je nutno chápat jako závažný negativní osobnostní rys. V nově vznikajících partnerských vztazích nesmí proto chybět tolerance. Je chybou zakazovat partnerovi jeho zájmové činnosti, je to netaktické a nesprávné, poškozují to kvalitu vztahu. Osobní záliby jsou totiž pro člověka velkou celoživotní oporou. Existují i životní období, kdy koníčky a zájmy jsou nepostradatelné a dokáží pomáhat např. mateřská dovolená, odchod dospělých dětí z domova, odchod do důchodu, ztráta zaměstnání, ztráta životního partnera, nemoc. „V době mateřské dovolené mnoho žen pociťuje nedostatek sociálních kontaktů, cítí se být často samy pouze s malým dítětem. Je pro ně vhodné, mají-li možnost trávit určitý čas ve skupině lidí shodných zájmů, např. ve sportovním oddíle, v pěveckém nebo divadelním souboru.“ [Pávková 2008: 30-31]

6. 3. Volný čas matek s dětmi

Je spousta knih, které se zabývají časem matky a jejího dítěte např. *Jak s dětmi trávit volný čas*, *Hry pro maminky s dětmi*, *Nápady pro maminky na mateřské dovolené*, *Jak lépe využít čas strávený s dětmi* a mnohé další. Tímto tématem alespoň podle mé vlastní zkušenosti se nejvíce zabývá vydavatelství Portál, od kterého všechny tyto tituly jsou.

Všechny čtyři knihy nám nabízejí jakýsi návod, jak s dítětem nepromarnit jedinou volnou chvíli nicneděláním, ale využít každého okamžiku k tomu, abychom si s dítětem hráli, ukazovali mu, co se jak dělá, zapojili ho a aby i matky nezahláely na mateřské či rodičovské dovolené. Jedna kniha obsahuje návody na hry a říkanky na každý den, druhá se orientuje na roční období a podle toho má zařazeny nápady na činnosti, další je uskupena podle situací, s kterými se denně setkáváme – usínání, jídlo, v autě, čekání ve frontě, u lékaře, hry venku, na návštěvě atd. A čtvrtá se orientuje na prostředí – u vody, v lese, ve městě.

Každá maminka tak může získat návod, inspiraci a sebevědomí k tomu, aby tvořila, vyprávěla, odříkávala, kreslila a četla svým dětem. Z knih si tedy můžeme vybírat, ale s výzkumem, který by se zabýval skutečným „volným“ časem žen s malými dětmi jsem se neseetkala. To mi bylo spolu se zvědavostí, jak to vlastně skutečně je, inspirací k provedení vlastního malého výzkumu na toto téma.

7. VLASTNÍ VÝZKUM

7. 1. Metodologie výzkumu

Provedla jsem pět polostandardizovaných rozhovorů s matkami na mateřské či rodičovské dovolené. Rozhovory jsem zvolila proto, že pojem volný čas je velmi široký, nemá jednoznačné vymezení, každý ho chápe nějak jinak. Chtěla jsem zabránit zkresleným výsledkům, ke kterým by kvůli těmto odlišnostem mohlo dojít. Ženy byly vybrány na základě techniky sněhové koule. Neseetkala jsem se s odmítnutím poskytnutí rozhovoru. V každém z rozhovorů se nejprve ptám na osobní údaje⁶, poté na jejich mateřství⁷, volný čas⁸, finanční situaci⁹ a také na mateřská centra¹⁰, která jsou právě těmto matkám na mateřské a rodičovské dovolené určena a jsou v okolí Rychnova nad Kněžnou široce zastoupena (v lokalitě Rychnovska je 5 mateřských center)¹¹. Velikost zkoumaného vzorku je pro tyto účely myslím dostačující.

Se všemi ženami jsem mluvila bez přítomnosti jejich partnerů/manželů 4x u nich doma a 1x v cukrárně. Ve třech případech jsem se ženami byla úplně sama (manžel či jiná osoba byli v jiné místnosti a zabavovali děti), ve dvou byly přítomny děti. Věk matek je v rozpětí od 21 let do 31 let. Stáří, pohlaví a počet dětí byl pokaždé různý (blíže v údajích jednotlivých matek)¹². Tři matky mají trvalé bydliště v Rychnově nad Kněžnou, zbylé dvě bydlí ve vesnicích vzdálených do 10 km od města. Délka jednotlivých rozhovorů se pohybovala od 22 minut do 44 minut. Rozhovory se

⁶ jako je křestní jméno, věk, vzdělání, trvalé bydliště, rodinný stav, původní povolání a délka mateřské/rodičovské dovolené

⁷ počet dětí a jejich pohlaví, zda rodičovství bylo plánované nebo ne, jak je to s péčí partnera o dítě apod.

⁸ co si představují pod tímto pojmem, kolik ho mají, jak ho tráví atd.

⁹ jak jsou spokojeny s příspěvkem od státu, zda využijí/využily možnost přivýdělků apod.

¹⁰ zda již někdy slyšely o mateřských centrech, zda je navštěvují/ nenavštěvují a proč

¹¹ podrobnou osnovu k rozhovorům nabízím v příloze č. 2

¹² čtyři ženy jsou již na rodičovské dovolené, pouze jedna čerpá mateřskou dovolenou

uskutečnily v rozmezí od 19. 2. do 4. 3. 2009. Mnou provedené rozhovory byly po svolení žen nahrávány na diktafon a jsou součástí mé bakalářské práce (příloha č. 4).

7. 2. Rozhovory s matkami

I. Matka Lucie 1

Lucii 1 je 28 let, bydlí v bytě nedaleko Rychnova nad Kněžnou (asi 8 km) v menším městečku o 2 000 obyvatel, které se jmenuje Doudleby nad Orlicí. Vystudovala střední školu ukončenou maturitní zkouškou. Před nástupem na mateřskou dovolenou pracovala v květinářství. Je vdaná, manžel se jmenuje Pepa. S Pepou žila před narozením prvního dítěte šest let (jsou spolu celkem 10 let). Dnes už mají dvě děti, obě jsou holčičky. Starší se jmenuje Barunka, jsou jí 4 roky, byla podle Lucčinych slov z větší části plánované dítě. Mladší dceři Veronice je 7 měsíců, byla plně plánovaná. Lucie 1 navázala a z rodičovské dovolené šla rovnou na mateřskou dovolenou¹³. Další děti neplánují. Rozhovor s Lucií 1 trval 31 minut, probíhal u ní doma za přítomnosti jejich dětí dne 19. února 2009.

Říká, že mateřství její rodinu stmelilo. „Mateřství mě neomezuje, vím, že když bude třeba, rodiče bydlící nedaleko či manžel se postarají.“ Tím, že starší Barunka chodí do školky, má Lucie více času na druhou dceru Verunku a celé dopoledne, co jsou samy, se jí může plně věnovat.

Domácí práce rozděleny vyloženě nemají, když je třeba, udělá to ten, kdo má chvíli čas. Samozřejmě Lucka přiznává, že více toho doma obstará ona, ale že je to tím, že je právě na mateřské dovolené. Jinak na péči okolo dětí si nemůže ze strany manžela stěžovat. Sama říká, že už dřív než měli oni sami děti, věděla, že se umí postarat, nakrmit a hrát si s nimi. „Pepa se stará od úplného začátku. Když mi není dobře, vezme si je ven, nebo třeba na celý víkend k rodičům a nechá mě odpočinout. Podniká s nimi víc akcí, s Barunkou jezdí plavat, v nynější době se plánují lyže. V tomhle směru si nemůžu stěžovat.“

Dále uvádí, že když má všeho dost, utíká do práce, se zaměstnavatelem nebyl problém se domluvit. Samozřejmě musí jít o dny, kdy Pepa není v práci, pokud by byl, děti obstarají Lucčiny rodiče. „Rodiče jsou mi velkou oporou. Berou si děti, postarají se

---

¹³ v době rozhovoru byla již na rodičovské dovolené

nám o ně, holky jsou u nich rády.“ S názvem mateřská dovolená moc nesouhlasí. „Dovolená, to není, dovolená je u vody.“ Zařizování, kadeřníci, úpravu nehtů apod. se snaží naplánovat tak, aby buď mohla vzít děti s sebou, nebo aby se o ně měl kdo postarat.

Na otázku, co si představuje pod pojmem volný čas, odpověděla, že jde o chvílky, kdy nemusí nic dělat, kdy může vypnout a relaxovat. „U mě se nedá mluvit o volném čase, až Verunka povyroste bude to asi lepší, i když zas bude problém v tom skloubit práci, školku, povinnosti. V osm hodin večer mám volný čas. Večery u televize, to jsou můj volný čas, nebo když nejsou doma děti, ale to jdu spíš spát nebo koukám na televizi.“

Pravidelné koníčky Lucie 1 nemá, nikdy neměla a zatím nemá potřebu, někam chodit. Za volný čas považuje i společné výlety, procházky s kočárkem, návštěvy příbuzných, kdy se nemusí starat co uvařit, že se musí vyžehlit apod. Ale nedokáže posoudit kolik ho má za týden nebo měsíc. „Jde vždycky o chvílky denně.“ Ptala jsem se jí, jestli vidí nějaký rozdíl v tom, starat se o jedno dítě nebo o dvě. Lucie 1: „Je jedno, jestli se starám o jednu nebo dvě.“ Ale v zápětí dodává, že kdyby byla jen Barča, dopoledne by měla každý den čtyři hodiny volna, protože malá by byla ve školce. Přiznává, že to už by se dalo něco podniknout. To jestli je volný čas závislý na pohlaví či charakteru dítěte nedokázala posoudit. Prozradila mi, že do budoucna se těší na minimálně tři hodiny volného času, kdy Pepa vezme už obě dcery na plavání.

Finanční situaci neřeší. Peníze se samozřejmě vždy hodí, ale do práce chodí především z důvodu strádání společenského kontaktu. Říká, že se 7 000 Kč rodičovského příspěvku se dá vyjít.

O rychnovském mateřském centru nevěděla, o této organizaci slyšela prvně. Když jsem jí stručně vysvětlila o čem jde, uznala, že jde o dobrý nápad, ale že je to pro ni z ruky, že dojíždět kvůli hraní pro ni nemá smysl. „V Doudlebách mi nic nechybí, nikam do města dojíždět nemusíme, máme tu všechno – školku, školu od 1. do 9. ročníku, obchod, hřiště, lékárnou, doktorku, sportovní areál pro dospělé...“

Nakonec se mi svěřila s problémem, na který sama narazila, a to s nedostatkem míst ve školce. „Barča už mohla $\frac{3}{4}$ roku chodit do školky, ale vzali mi ji kvůli nedostatku místa těsně před 4. rokem.“ Lucie 1 mohla tuto dobu využít ke svému volnu, popřípadě přivýdělku.

II. Matka Renata

Renatě je 31 let, bydlí v rodinném domě v Záměli. Jde o vesnici s 650 obyvateli, vzdálenou 9 km od bývalého okresního města Rychnova nad Kněžnou. Má vystudovanou střední školu s maturitou, před nástupem na mateřskou dovolenou pracovala jako asistentka. Je přes rok vdaná. S manželem Martinem spolu před sňatkem chodili zhruba 9 let. Vzali se teprve až když zjistili, že čekají dítě. Renata říká, že je to pro dítě i pro ně takhle jednodušší. Zatím mají jedno dítě – holčičku Lucinku – 15 měsíců. Dalším dětem se nebrání, ale zatím o to neusilují. Též rozhovor u Renaty probíhal u ní doma, trval nejdéle – 44 minut, byla se mnou sama. Výzkum u této matky proběhl 20. února 2009, Renata čerpá rodičovskou dovolenou.

Ohledně mateřství Renata říká, že se na dítě moc těšila, nepřemýšlela nad tím, jestli jí mateřství něco vezme, teď už ale vidí, že není jenom pro domácnost, jak si dříve myslela, ale že jí chybí společnost a ostatní lidi. „Jsem mezi 4 stěnama jenom s děckem, ale ještě bych si to chtěla užít jednou. Chtěla bych maximálně dvě děti, klidně bych šla z mateřský do mateřský, tři už ne.“ I když se kvůli poporodní psychóze dalšího dítěte bojí, ví, že by to zvládla, znovu by se s tím poprala. Chtěla by Martinovi porodit ještě kluka, aby měl někoho na sport.

„Martin mi pomáhá, když si řeknu, nikdy mi neodmítne jít pomoci. Mohl by i víc, ale snad to bude čím dál lepší. Čím je Lucinka starší, tím se o ni Martin dokáže lépe postarat, teď už koupe, krmí, vyrážejí ven, ale představovala jsem si to ve větší míře, ale on má spoustu svých zálib, počítač, takže nestíhá. Každý asi máme jinou představu, ale jde to.“ Domácí práce dělá převážně Renata, Martin doma občas vytře nebo umyje koupelnu. Doma to mají spíše rozděleno tak, že muž vydělává peníze a žena se stará o domácnost. „Snažím se to zvládat, nechci Martina do ničeho nutit.“

Když jde o hlídání, Renata využívá spíše babičky, která bydlí s nimi v rodinném domě o patro níž. Jde o maminku Martina. „Snažím se Lucinku brát všude s sebou, teď ji například nemůže ukládat nikdo jiný, protože brečí a nechce spát.“ Když vyrazí do společnosti (prý byli od začátku ledna tohoto roku 2x na plese a jednou v kině) dávají dítě právě k babičce.

Mateřské dovolené by změnila název buď jen na mateřskou, nebo třeba na ženu v domácnosti za účelem péče a výchovy dětí. Tvrdí, že se dokáže vžít do role, kdyby byla bez partnera, říká, že by to zvládla. „Hodně samozřejmě záleží na pomoci od

rodiny, na přátelích, ale zvládla bych to.“ Doma Renata zatím plánuje zůstat celé tři roky, možná, že časem přijme práci na částečný úvazek nebo sama začne masírovat, kdyby k tomu došlo, nebylo by to z důvodu financí, ale z nedostatečného kontaktu s lidmi.

„Volný čas pro mě je, když Lucka usne, já si dám kafe a chvíli si počtu, uvolním se. Dříve jsem šila, koukala na televizi, trávila jsem čas spíše doma, až když jsem začala dělat asistentku změnila jsem se a chci být víc mezi lidma. Nehty a kadeřnice je můj volný čas. To ji šoupnu Martinovi, ať se stará.“ Když si malou v průběhu dne vezme na hodinu, dvě babička, Renata uklízí, vaří, nepovažuje to za volný čas. Také přiznává, že plně uvolnit se a relaxovat neumí. „Neumím odpočívat, buď jsem unavená nebo není chuť, čas.“ Spíš změni druh práce a tím přijde na jiné myšlenky. „Večer jsem naučená chodit brzo spát, ale za volný čas považuju i když jdeme s Luckou ven. Lucka je hodný dítě, nebrečela, nebyla vzteklá....kdyby byla, byla bych na tom se svým stavem hůř, díky tomu, jsem to ale zvládla, nechala mě odpočinout.“ Denně říká, že má pro sebe tak půl hodiny – dá si kafe, čte si nebo spí.

„Nevím, jestli by víc pomáhal, kdyby se nám narodil kluk, myslím, že přece jen je silnější vazba mezi otcem a dcerou než mezi otcem a synem. Martin je aspoň na Lucku dost fixován. Když by byli dvě děti, už se musí plně zapojit oba rodiče.“ A na otázku jestli mezi počtem dětí a volným časem platí nějaká úměra odpověděla, že míň volného času už nejde, spíše si myslí, že ho bude o trošku víc. „Už budu vědět co a jak, nebudu už se tak bát, nebudu tak úzkostlivá. Utřídím si to, budu mít víc zkušeností, budu starší. Na pohlaví z pohledu volného času nezáleží, spíš na charakteru toho dítěte.

O školce přemýšlí, Lucinka je prý ráda mezi dětmi, takže se zkusí poptat co nejdříve to bude možné. Je ochotná do školky i dojíždět. V Záměli mají školu, školku, hřiště, doktor je ve vedlejší vesnici, ale co Renatě chybí je obchod (hlavně s masem). „Ale máme auta, takže když je třeba, dojedeme si. Tady je to bezvadný, je tady klídek.“ Renata ví o mateřských centrech, říká, že jde o dobrou instituci, ale že Rychnov je pro ni daleko, kdyby bylo MC tady a věděla by, že tam potká někoho známého, chodila by.

III. Matka Marcela

Marcela je 21 let stará svobodná matka bydlící v nájemním bytě v Rychnově nad Kněžnou (přes 11 000 obyvatel). V 17 letech ve druhém ročníku místního odborného učiliště zjistila, že je těhotná. Těhotenství nebylo plánované. Na potrat již jít nemohla, proto má prozatím základní vzdělání. Nyní je téměř tři roky s jejím synem Jirkou doma, čerpá rodičovskou dovolenou. Po narození dítěte ještě nějaký čas žila s otcem dítěte, vztah ale nefungoval a v Jirkových osmi měsících se rozešli. Nyní má rok partnera, se kterým skoro stejnou dobu bydlí, říká, že teprve teď s Honzou (její současný partner) se cítí jako v pravé rodině. Dítě s Honzou by přivítala. S Marcelou jsem mluvila o samotě u ní v bytě po dobu 22 minut dne 22. února 2009.

Marcela je svobodnou matkou. Říká, že Jirka samozřejmě otce má, ale ten se o ně nedokázal postarat, neklapalo to, takže se rozešli. „Vím, že má Jirku moc rád, bere si ho na víkendy, ale jemu samotnému bych ho nepůjčila, musí s nimi být i jeho rodiče.“ Marcela říká, že mateřství jí dalo hodně pozitivního. „Je to pro mě určitě lepší, dospěla jsem, byla jsem velkej průserář, nevím, jak bych dopadla.“ Po rozchodu byla zhruba půl roku sama, bydlela u rodičů, kteří ji velice pomohli (i finančně). V té době si i přivydělávala jako uklízečka. Se seznamováním to prý není snadné, když takhle mladá holka už má dítě. Ale Marcela je na sebe hrdá. „Samozřejmě jsem se dřív v těch sedmnácti styděla, že mám břicho, s kočárkem jsem už ale byla hrdá, že jsem máma v tak malým věku, kladný reakce od lidí mě povzbuzují.“

Když byl Jirkovi první rok, Marcela se od rodičů odstěhovala se svým novým přítelem, netvořili ovšem rodinu, on si chtěl užívat a dítě pro něj bylo překážkou, i finančně to neklapalo, řešilo se, co kdo kdy koupil. Marcela zůstala s Jirkou v bytě sama. Sama říká, že bez pomoci rodičů by se neuživili a nezbývalo by jí nic jiného než se vrátit zpátky domů. „Po zaplacení nájmu a toho všeho nám měsíčně zbyly tři tisíce, ale dalo se to.“ S nynějším partnerem Honzou je už všechno v pořádku, všechny peníze dají dohromady a společně s nimi hospodaří, konečně se Marcela cítí šťastná. „Jirka je na něm závislej, má ho rád, sám od sebe mu říká „táto“. Druhý dítě bych jako svobodná matka už nechtěla, neuživila bych ho. V dnešní době vůbec, to bydlení a všechno...“

Mateřství Marcelu neomezuje, naopak je ráda doma, ráda se stará o Jiříka, mateřskou i rodičovskou dovolenou si užívá. „Já si furt myslím, že se Jirkou málo věnuju, myslím si, že když ho posílám pryč, že je to špatně, i když s taťkou být

samozřejmě musí.“ Hlídní od rodičů vždy má, hlídá jí i její bratr a hlavně jednou až dvakrát do měsíce Jirka jezdí od pátku do neděle k otci, takže volný čas má. Pod volným časem si představuje zábavu, diskotéky, tanec. Tam taky tráví oba dva volné dny o víkendech, kdy nemá doma Jirku. „Za relax považuju i procházky s Jirkou. Volno mám prakticky pořád, nic z toho co děláme s Jirkou mě neobtěžuje, dělám to ráda, takže dovolenou mám pořád.“ Myslí si, že počet dětí ovlivňuje volný čas, ale nedokáže posoudit jak. S věkem ale volný čas taky souvisí. „Když byl Jirka malej, nebylo tolik volného času, teď se seberem a jdem ven, na výlet, sportujem.“

O domácnost se taky stará ona, ráda vaří a úklid bere za něco, co k tomu patří. Honza taky pomáhá, ale jen když si o to Marcela řekne. „Honza si dlouho zvykal na to, že má přítelkyni s dítětem, ale už je to v pohodě, už i koupe, dává mu najíst, čte mu pohádky... Až bude Jirka ve školce, bojím se, že nebudu mít co dělat, teď práci neseženu. Pak až bude práce, s Honzou se o povinnosti podělíme.“

U domu postrádá hřiště, ve městě zas bazén a pořádné velké městské hřiště. Do mateřského centra nechodí, má dost kamarádek s dětmi, se kterými se raději sejde doma.

IV. Matka Veronika

Veronice je 26 let, trvalé bydliště má v Rychnově nad Kněžnou. Vystudovala vyšší odbornou školu, obor sociální práce. V tomto oboru dva roky před nástupem na mateřskou dovolenou na rychnovském městském úřadě pracovala. Je necelý rok vdaná, s manželem Lukášem se brali po šesti letech vztahu. Bydlí spolu v nájemném bytě. Nebrali se kvůli miminku, ale brali se, když byla těhotná. Mají spolu prozatím jedno dítě. Holčička se jmenuje Anetka a jsou jí tři měsíce. Těhotenství bylo plánované. Veronika je jedinou matkou z mého výzkumu, která čerpá mateřskou dovolenou. Do budoucna plánují i další miminko. S Veronikou jsem vedla rozhovor u ní doma dne 1. března 2009, rozhovor trval 41 minut. Byla bez dítěte a manžela.

Co se týče mateřství, odpověděla mi, že mateřství něco vezme, ale zase něco dá. „Vezme čas, člověk už se nestará jen o sebe, vezme to energii, nervy, hlavně začátky než si člověk zvykne, vše se to točí kolem dítěte, už na sebe nemáme tolik času. I když jsem dítě chtěla, pochybovala jsem, jestli to všechno zvládneme. Ten, kdo to nezažil,

neví, co ho čeká. Ale asi bych ani nechtěla, aby byl Lukáš místo mě doma, sice mě to vyčerpává, ale stojí to za to, za ten úsměv...“

„Na manžela si nemůžu stěžovat, ale občas potřebuje více popostrčit. Lukáš se stará od začátku a o všechno, on se na ni těší, říkat mu nemusím, hraje si s ní sám, spíš mezi námi to občas skřípe z nedostatku času, nevyspání, starostí. Začátky byly sice slabší, ale čím víc dítě vnímá, tím se chlap víc zapojí. Lukáš mi teď už pomáhá se vším. Koupe, přebaluje, hraje si s ní.“ Na mateřství se těšila, práce v domácnosti jí nevadí. Domácí práce většinou sice dělá sama, ale když řekne, Lukáš to udělá, nebo když není doma, Lukáš se o všechno musí doma postarat. „Název mateřská dovolená bych nechala, dovolená to sice není, ale každý ví, jak to je.“

„Nedokážu si představit, kdybych na všechno měla být sama, máme takovýho malýho diktátora. Ale dítě bych si jako svobodná matka asi nechala, je to kus tebe. Pokud funguje rodina, a dítě extrémně nezlobí, dá se to určitě zvládnout. Obdivuju je, je to hrozná zodpovědnost, nebo třeba mají hodný dítě, ale stejně se život tak hrozně změní. Mně osobně hodně pomáhají rodiče, často k nim jezdím na víkend, někdy i na celý týden, nedokážu si to bez jejich pomoci představit. U nich nemusím nic dělat, opravdu si tam odpočinu, je nás tam na malou víc, rozmazlují nás tam.“

Ohledně volného času mi Veronika prozradila, že jí stačí, když si napustí vanu, oholí nohy a jen tak chvílku relaxuje a je jen sama se sebou (samozřejmě u toho nesmí malá brečet). „Dříve jsme s holkama chodila do klubu, zatancovat si, ráda jsem malovala, teď už na to není čas. Teď je ráda, když na nic nemusí myslet, má volnou chvílku, vypne a nemusí myslet na své starosti. Přiznává, že to dříve neuměla, nedokázala se uvolnit, když věděla, že musí ještě utřít prach, umýt nádobí apod., muselo být uklizeno, navařeno, pak se postarala o sebe a pak teprve mohla odpočívat. „Jsem z vesnice, nikdy jsem neměla pravidelné koníčky jako nějaký kroužky, tam se sešla banda a bylo se venku, to mi zůstalo po celou dobu. Ráda si poslechnu hudbu, čtu, ale jsem vyčerpaná. Teprve nedávno jsme si pustili společně po třech měsících v klidu film, dřív to nešlo. I když mi malá odpoledne spí, já musím uklidit nebo něco zařizovat, což neberu jako volný čas.“

Volný čas souvisí podle ní nejvíce s charakterem dítěte, pohlaví dítěte s tím nemá podle ní nic společného. „Buď to dítě hodný je, nebo hodný není. Kdyby mi Anetka pořád spala, je to taky jiný, dá se dělat víc věcí.“ Myslí si, že čím je dítě starší, tím má matka více času pro sebe. „Někdy si to ale matky dělají samy, jsou na dítě moc fixovány.“ Počet dětí má asi podle ní vliv na volný čas, ale záleží zas na charakteru dětí

i na tom, jaký mají mezi sebou věkový odstup. Veronika by chtěla začít někam pravidelně chodit, ale zatím nemůže, kojí a není dost času.

„Do mateřského centra určitě chodit budu, už teď jsem se tam byla ptát, jestli mají nějaký program pro tak malé děti. Hlavně tam chci kvůli kontaktu s jinými maminkami se stejně starými dětmi. Je fajn popovídat si. Zatím ale jinak nezkoumám, co tady je a není. Do tří let bych s Anetkou chtěla být doma, zatím ani neřeším možnost přivýdělku, ale asi ne, finance nám stačí, mám slušnou mateřskou a máme Lukášův plat, možná spíš kvůli společenskému styku, i teď mi to chybí.“

V. Matka Lucie 2

Poslední matkou je Lucie 2 (22 let) z Rychnova nad Kněžnou. Má dvouletou holčičku Anetku. Dítě nebylo plánované. Lucie 2 je na rodičovské dovolené. Je dva roky vdaná, manžel Mirek, s kterým před sňatkem chodila zhruba čtyři roky. Bydlí v nájemném bytě. Dříve pracovala u jedné firmy, ovšem ještě před nástupem na mateřskou dovolenou pracovní vztah ukončila. Má vystudovanou střední školu s maturitou, obor obchodník. Další dítě by chtěla až za nějaký čas, po skončení rodičovské dovolené chce nastoupit do práce. S poslední maminkou Lucií 2 jsem mluvila necelou půl hodinu – 29 minut, tento rozhovor se uskutečnil dne 4. března 2009 v cukrárně, kde byla přítomna i její dcera.

„Myslím si, že mateřství je krásný, má to samá pozitiva, ale nedokážu si představit sebe jako svobodnou matku, dítě bych neodložila, ale nemám jiné zázemí než manžela, takže bych možná skončila v azyláku pro svobodný matky.“

„Manžel se do péče o miminko zapojil ještě před porodem. Po narození se bál, aby jí neublížil (bál se koupat, přebalovat ji), ale hrál si s ní, teď už dělá všechno, kdybych někam musela, postará se o dítě sám. Dítě už je starší, už si více hrajou, dokážou se zabavit. Hlídá bez problémů, když chodím v pátek tancovat, hlídá on, jinak nikdo moc, jen podnájemník s přítelkyní se výjimečně nabídnou.“

„Mateřství si užívám, souhlasím s označením mateřská dovolená, ale chlapi si díky tomu myslí, že se žena fláká. Míra mi ale nabídl, že by šel na poslední rok na rodičovskou za mě. Souhlasila bych, kdybych sehnala práci a bylo to finančně výhodné. Ale nedokážu si představit, že budu muset vařit, uklízet, starat se o malou při

zaměstnání, proto se už teď snažím ho zapojit. Jinak doma práci nemáme rozdělenou, spíš jen když mu řeknu, něco teda dělá sám od sebe.“

„Volný čas je pro mě, když nic nedělám a bavím se – bazén, procházka, cokoli u čeho nemusím uklízet a vařit, i televize, prostě to, co dělám ráda. I s Anetkou se odreaguju a uvolním. Chodíme hodně ven, na výlety, do bazénu, scházíme se s kamarádkou, co má taky dítě. Po večerech si třeba upravuju fotky (ráda fotím), nebo jsem na internetu. Každý den mám volnou chvíli na internet, háčkování...i celý den, který strávím s Anetkou je pro mě volný čas. A každý den mám tak minimálně hodinu svůj volný čas bez Anetky, nemusí to být vkuse, třeba jen po deseti minutách. Pravidelně chodím jediné na internet, jiný pravidelný koníček nemám. Manžel by si musel zvyknout, kdybych chtěla začít něco pravidelně dělat, ale zvyknul by si.“

„Mám abnormálně hodný dítě od malička, hodně záleží na charakteru dítěte, myslím, že i na pohlaví, že s klukem je to těžší.“ Pokud je víc dětí, Lucie 2 říká, že se dá asi těžko na chvíli zastavit. „...určitě má počet dětí na volný čas vliv.“ Sama říká, že má pořád stejně volného času. „Když byla Anetka malá, často spala, nejméně času jsem měla, když začala jíst a strkat věci do pusy...ale zase záleží na charakteru dítěte.“

„O mateřském centru tady vím, ale nebyla jsem tam, mám dost kamarádek s dětma, takže nemám potřebu, ale přemýšlím o školce, kdyby Aný chtěla a byla by ta možnost, dala bych jí dříve než ve třech letech do školky, třeba jen na čtyři hodiny. Jinak co tady hodně postrádám je bazén, jezdíme jinam, ale jde o to zorganizovat si čas.“

Pokud jde o přivýdělek, Lucie 2 mi řekla, že si nepřivydělávala, ale že teď už o tom přemýšlí. Hledala, ptala se, ale nenašla nic na částečný úvazek, který by ještě k tomu odpovídal manželovým směnám. Peníze potřebují, i když s penězi vychází, říká, že jí to stačí, ale že peníze nikdy nejsou nazbyt. I z důvodu společenského kontaktu by chtěla už začít někde pracovat. Ohledně financí dále zmínila, že svobodné matky by měly dostávat víc, protože to nemůžou utáhnout. „Kdybych byla sama, neuživila bych se z těchto peněz.“ Na závěr říká, že je ráda doma, ale těší se do práce, bude chvíli bez starostí o dítě.

7. 3. Shrnutí

Rozhovory se ženami z Rychnovska poukázaly na to, že volný čas je opravdu velice individuální záležitostí. To, co pro jednu matku znamená volný čas, může jiná matka považovat za vázaný čas.

Všechny matky se shodly na tom, že jsou rády na mateřské či rodičovské dovolené, baví je to, ale co nejvíce postrádají - je krom peněz (svobodná matka) - hlavně společenský kontakt. Je to též hlavní důvod, proč chtějí jít dříve alespoň na částečný úvazek do práce. I přes to, že jsem dělala rozhovor pouze s jednou svobodnou matkou, ostatní čtyři ženy si tuto situaci představovaly a shodly se v tom, že být na dítě i domácnost sama musí být nesmírně těžké, především finančně.

Rozebereme-li otázku gender, zjistíme, že ve všech rodinách přetrvává situace, že když je žena na mateřské či rodičovské dovolené, má na starost celou domácnost, partneři jim sice s domácími pracemi někdy pomohou (ve většině případů až poté, co si o pomoc žena řekne), ale není to pro ně automatické. Muži se drží role živitele. Všechny vdané ženy ale měly pozitivní zkušenost s manželovou péčí o dítě, všechny uvedly, že se muži zapojili od začátku těhotenství, že pomáhají s výchovou a nyní, kdy je již dítě větší, se o ně dokáží plně postarat, ale opět to nedělají neustále. Tím se potvrzuje výrok Hany Maříkové o tom, že muži se více zapojují tam, kde není vyžadována pravidelnost výkonu [Maříková 2006: 157]. S volnočasovými činnostmi je to tak, že všichni muži dotázaných žen (tentokrát bez výjimky) své děti zapojují do svých sportovních aktivit, chodí s nimi ven, hrají si s nimi, čtou jim. I zde můžeme potvrdit závěry Maříkové, že se muži více angažují u volnočasových aktivit [tamtéž]. Pouze jeden manžel (Lucie 2) vyslovil myšlenku jít místo své ženy na rodičovskou dovolenou.

O volném čase se některé z nich bavily jako o „nedostatkovém zboží“, jiné mají volný čas pořád. Nejvíce překvapivé bylo toto zjištění právě u svobodné matky Marcely, která dlouho neměla partnera a na všechny povinnosti byla sama nebo jí vypomohli rodiče. Krom Marcely se pozitivně o svém volném čase vyjádřila i Lucie z Rychnova, která říká, že má každý den minimálně hodinu bez dítěte, i s ním bere kolikrát celý den za volný čas. Obě tyto maminky jsou velmi mladé – 21 a 22 let, jsou nejmladší z mého výzkumu, nevím tedy, jestli tento výsledek mám připisovat právě jejich věku či nadhledu, nebo jen náhodě.

Druhá Lucie je jednou z těch, co postrádají volný čas. Mluví o pár minutkách přes den, kdy se stačí vydýchat a uvařit kafe. Večery, kdy děti uloží má volné. Někdy jí i manžel umožní pár hodin, někdy celý víkend si odpočinout. Renata mluví o svém volném čase podobně. Jde o pár chvil, kdy si posedí u kávy a oddechne si. Ona však nemá takovou podporu ze strany manžela. Veronika do nedávné doby nemohla mluvit o žádném volném čase. Má ubrečené a hlavně nespavé dítě, kterému se musí neustále věnovat. Volno má jen v případě, kdy je uklizeno, navařeno a manžel či někdo jiný se stará o blaho dcery. Jde tedy také o mizivé okamžiky. Skutečně si odpočine doma u rodičů, kde se celý den o dítě starají prarodiče a prababička s pradědečkem. Pro přehlednost jsem z rozhovorů vytvořila tabulku, ve které se podrobně seznámíme s aktuální situací volného a vázaného času zkoumaných žen (příloha č. 3).

Všechny se shodly na tom, že nejdůležitějším faktorem v počtu volného času je charakter dítěte. Pokud je dítě hodné, často spí, maminka si může dovolit více prostoru pro sebe. S pohlavím dítěte je to různé – jedna maminka to nedokáže posoudit, protože má dvě holčičky, dvě si myslí, že s pohlavím volný čas nesouvisí, jedna si myslí, že by jinak trávila volný čas, kdyby měla místo syna dceru a poslední zastává názor, že s klukem by to bylo těžší, měla by méně volného času.

U stáří dítěte mi ženy 3x odpověděly, že si myslí, že čím jsou děti starší, tím mají rodiče více volného času, zbylé dvě si myslí, že je to pořád stejné. Vztah mezi volným časem a počtem dětí nedokázaly posoudit dvě maminky. Jedna si myslí, že by měla více času, že by čerpala ze zkušenosti. Dvě si naopak myslí, že času musí být zákonitě méně.

Vzdělání i místo bydliště nemá podle mých rozhovorů žádný vliv na volný čas, u každé z pěti žen se to lišilo. V rozhovorech ženy uvádí, že partnerova/manželova pomoc v péči o dítě jim velice pomáhá.

ZÁVĚR

Volný čas je zcela individuální záležitostí. Potvrdil mi to i můj výzkum na volný čas žen na mateřské a rodičovské dovolené. Oslovené ženy zcela odlišně chápou volný čas, odlišně ho tráví, mají k jeho uskutečňování odlišné časové úseky (ať už jde o volné večery – Lucie 1, nebo jen o drobné okamžiky - Renata). Možná proto nemohu říct, že jsem došla k jednoznačnému závěru, tak jak jsem si stanovila na začátku.

Mezi volným a vázaným časem matek není jasně vymezena hranice. Jasným důkazem je například to, že na otázku, co si ženy myslí o názvu „mateřská dovolená“, mi dotázané ženy odpověděly různě. Ve třech případech s tímto označením nesouhlasí, Lucie 1 například říká, že dovolená je u vody, Veronika také nesouhlasí s tímto označením, ale název by zachovala, protože „každý ví, jak to je“. Marcela s Lucií 2 s názvem naopak souhlasí, u nich prý jde o dovolenou. Lucie 2 by ale přesto chtěla změnit název, protože podle ní si díky tomuto názvu muži představují, že ženy, které jsou na této „dovolené“ nic nedělají.

Jedno je však jisté, matky s dětmi potřebují pomoci, potřebují, abychom jim my ostatní, kteří tvoříme jejich blízké okolí vytvořili podmínky, za kterých oni dokáží odpočívat. I v rozhovorech ženy uvádí, že partnerova/manželova pomoc či pomoc příbuzných jim v péči o dítě velice pomáhá.

Věřím, že má práce je natolik kvalitní, že bude inspirací pro další bádání. Téma je zajímavé, nyní již částečně odkryté, ale jistě ne dokonale prozkoumané. Již víme, jak pět matek z okolí Rychnova nad Kněžnou tráví a prožívá své mateřství. Případný navazující výzkum by mohl technikou zúčastněného pozorování osvětlit podrobnou strukturu volného (i vázaného) času takovýchto žen.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

DUDOVÁ, R. „Otcovství v pohybu.“ In Hamplová, D.; Šalamounová, P. a Šamanová, G. (eds.). *Životní cyklus. Sociologické a demografické perspektivy*. Praha: Sociologický ústav akademie věd České republiky, 2006, s. 160-174

DUFFKOVÁ, J. „Volný čas jako jedna z časových dimenzí životního stylu.“ In Duffková, J.; Urban, L. a Dubský, J. (eds.). *Sociologie životního stylu*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, Katedra společenských věd, 2007, s. 111-125

GIDDENS, A. (2005). *Sociologie*. Praha: Argo

HAMPLOVÁ, D. „Láska, evoluce nebo neviditelná ruka sňatkového trhu?“ In Hamplová, D.; Šalamounová, P. a Šamanová, G. (eds.). *Životní cyklus. Sociologické a demografické perspektivy*. Praha: Sociologický ústav akademie věd České republiky, 2006, s. 38-45

HAVLÍK, R. a KOŤA, J. (2002). *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál

HOFBAUER, B. (2004). *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál

MAŘÍKOVÁ, H. „Genderový aspekt rodičovství.“ In Hamplová, D.; Šalamounová, P. a Šamanová, G. (eds.). *Životní cyklus. Sociologické a demografické perspektivy*. Praha: Sociologický ústav akademie věd České republiky, 2006, s. 141-159

MATOUŠEK, O. (1993). *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON

MATOUŠEK, O. (1997). *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. rozšířené a přepracované vydání. Praha: Sociologické nakladatelství SLON

PÁVKOVÁ, J. a kol. (2008). *Pedagogika volného času*. Praha: Portál

PETRUSEK, M. (1996). *Velký sociologický slovník*. Univerzita Karlova, vydavatelství Karolinum

ŘEHÁKOVÁ, B. „Kontakty s příbuznými a jejich místo v osobní sociální síti.“ In Hamplová, D.; Šalamounová, P. a Šamanová, G. (eds.). *Životní cyklus. Sociologické a demografické perspektivy*. Praha: Sociologický ústav akademie věd České republiky, 2006, s. 204-225

SELUCKÝ, R. (1966). *Člověk a jeho volný čas. Pokus o ekonomickou formulaci problému*. Praha: Československý spisovatel

ŠVÁBOVÁ, V. (2004). *Ženy na mateřské dovolené v České republice*. Pardubice: Univerzita Pardubice; bakalářská práce; dostupné na <http://hdl.handle.net/10195/23771>

VESELÁ, J. (1999). *Základy sociologie volného času*. Pardubice: Univerzita Pardubice

Použité zákony

Zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Internetové zdroje

Občanské sdružení Brouček, dostupné na <http://www.osbroucek.info/>, [18.3.2009]

Mateřské centrum Jája, dostupné na <http://www.mcjaja.wz.cz/>, [18.3.2009]

Mateřské centrum Ratolest v Týništi nad Orlicí, dostupné na <http://www.ratolest.ic.cz/>, [18.3.2009]

Mateřské centrum Rampušáček, dostupné na <http://www.mc-rampusacek.cz/>, [18.3.2009]

Hastrmánek – mateřské centrum, dostupné na <http://www.hastrmanek.dobruska.cz/>,
[18.3.2009]

SEZNAM FOTOGRAFIÍ

Fotografie č. 1

Lední bruslení na zimním stadionu pořádané MC Jája str. 27

Fotografie č. 2

Maškarní bál pořádaný MC Ratolest str. 28

Fotografie č. 3

Výlet pořádaný pro děti z MC Rampušáček str. 29

Fotografie č. 4

Plavání s dětmi MC Hastrmánek str. 30

Fotografie č. 5

Výlet pořádaný pro děti z OS Brouček str. 31

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1

Kontaktní údaje na MC na Rychnovsku str. 53

Příloha č. 2

Má příprava k polostandardizovaným rozhovorům str. 55

Příloha č. 3

Přehled volného a vázaného času dotázaných žen str. 57

Příloha č. 4

CD nosič s pěti provedenými rozhovory vložena kapsa

PŘÍLOHA č. 1

Kontaktní údaje na MC na Rychnovsku

Rychnov nad Kněžnou – Mateřské centrum Jája

Adresa: Mírová 1487, 516 01 Rychnov nad Kněžnou

Telefon: 737 342 159

Kontaktní osoba: Monika Mizerová

Kontaktní mobil: 604 428 613

E-mail: mc.jaja@seznam.cz

Internetové stránky: www.mcjaja.wz.cz

Zřizovatel: neuveden

Týniště nad Orlicí – Mateřské centrum Ratolest

Adresa: Komenského 106, 517 21 Týniště nad Orlicí

Telefon: neuveden

Kontaktní osoba: Jana Matušková

Kontaktní mobil: 737 740 019

E-mail: MCRatolest@seznam.cz

Internetové stránky: www.ratolest.ic.cz

Zřizovatel: MC Ratolest, o.s.

Rokytnice v Orlických horách – Mateřské centrum Rampušáček

Adresa: Horská 172, 517 61 Rokytnice v Orlických horách

Telefon: neuveden

Kontaktní osoba: Lucie Grunclová

Kontaktní mobil: 737 615 851

E-mail: lucie.grunclova@seznam.cz

Internetové stránky: www.mc-rampusacek.cz

Zřizovatel: Rampušáček, o.s. (Sídliště 1. máje 557, 517 61 Rokytnice v Orlických horách)

Dobruška – Mateřské centrum Hastrmánek

Adresa: Solnická 781, 518 01 Dobruška

Telefon: 494 629 535, 494 629 540

Kontaktní osoba: Eva Pavlová

Kontaktní mobil: 603 801 408

E-mail: efkapavlova@seznam.cz

Internetové stránky: www.hastrmanek.dobruska.cz

Zřizovatel: Hastrmánek, o.s. (Mírová 890, 518 01 Dobruška)

Solnice – Občanské sdružení Brouček

Adresa: Okružní 477, 571 01 Solnice

Telefon: 724 737 947

Kontaktní osoba: Bc. Zuzana Krassková

Kontaktní mobil: 775 993 921

E-mail: info@osbroucek.info

Internetové stránky: www.osbroucek.info

Zřizovatel: Brouček, o.s.

PŘÍLOHA č. 2

Má příprava k polostandardizovaným rozhovorům

Osobní údaje

Jméno

Věk

Vzdělání

Trvalé bydliště

Původní povolání a délka mateřské/rodičovské dovolené

Rodinný stav/ existuje partner/ existoval partner v době početí/ narození dítěte

Mateřství

Počet dětí a jejich pohlaví a stáří

Rodičovství plánované/ neplánované

Myslíte si, že Vám mateřství něco vzalo?

Myslíte si, že byste péči o dítě zvládla sama? Třeba jako svobodná matka?

Jak je to s péčí o dítě u partnera? (Zapojil se partner/manžel o péči o dítě ihned? A jak je to s jeho péčí dnes?)

Myslíte si, že je vhodné označení „mateřská dovolená“? Popřípadě navrhněte nějakou alternativu.

Volný čas

Máte doma rozděleny domácí práce? (mužské, ženské práce)

Co si představíte, když se řekne „volný čas“?

Je rozdíl mezi volným časem svobodné ženy a volným časem matky?

Jak byste ho popsala, jak ho využíváte? A kdy tento čas tedy máte?

(Když Vám někdo hlídá dítě?)

Dokážete říci, jestli Vám partner/manžel nechává prostor pro relaxaci, pro svoje účely?

Můžete přibližně uvést kolik máte volna za týden/měsíc?

Myslíte si, že to záleží na počtu dětí? (na pohlaví, stáří, charakteru dítěte?)

Dokážete říci, jestli se měnilo rozpětí Vašeho volna v průběhu růstu dítěte?

Dokázala byste zhodnotit jak je to s volným časem u matky, která vychovává jedno dítě a u matky, která jich má už více?

Mateřská centra

Znáte mateřská centra?

Navštěvujete/nenavštěvujete ho? Proč?

Jaké služby v okolí postrádáte v rámci mateřské a rodičovské dovolené?

Spokojenost, finance, práce

Můžete říci, že jste v domácnosti spokojená či nespokojená?

Jak vycházíte s financemi? Zbývají Vám prostředky na seberealizaci, kulturu?

Privyděláváte si/nepřivyděláváte si na mateřské/rodičovské dovolené?
Proč?

PŘÍLOHA č. 3

Přehled volného a vázaného času dotázaných žen

	LUCIE 1	RENATA	MARCELA	VERONIKA	LUCIE 2
VOLNÝ ČAS¹⁴	<ul style="list-style-type: none"> večer u televize, rodinné výlety, procházky s kočárkem, návštěvy příbuzných, anebo tehdy, když děti nejsou doma 	<ul style="list-style-type: none"> má ho, pokud její dítě spí – dá si kafe, čte si, nebo jde na chvilku spát kadeřník, modeláž nehtů, procházky s Lucinkou 	<ul style="list-style-type: none"> zábava, diskotéky, tanec vše, co dělá se synem Jirkou – procházky, výlety, vaření, úklid 	<ul style="list-style-type: none"> má ho, pokud jí dítě hlídá někdo jiný - napuštěná vana, kosmetika, kadeřník, četba, kreslení, televize 	<ul style="list-style-type: none"> cokoli u čeho nemusí uklízet a vařit procházky, výlety a plavání s Anetkou, internet, háčkování
VÁZANÝ ČAS	<ul style="list-style-type: none"> domácí práce, péče a výchova dětí, vaření, zařizování kadeřník, modeláž nehtů - bere děti s sebou 	<ul style="list-style-type: none"> úklid, vaření, péče a výchova dětí, zařizování 	<ul style="list-style-type: none"> zařizování, úklid, vaření – pokud je doma bez Jirky 	<ul style="list-style-type: none"> zařizování, péče a výchova dítěte, úklid a vaření 	<ul style="list-style-type: none"> zařizování, péče o domácnost, vaření

¹⁴ vnímají ho, když nemusí nic dělat, když se mohou uvolnit a relaxovat

...je na ní špatná pouze jediná, ale důležitá věc:

***Zapomíná, jak velikou má ona sama hodnotu a jak moc znamená
pro ostatní...“***

[autor neuveden, e-mail ze dne 24.11.2008]